

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes stenogramma
2005.gada 22.februārī

Sēdi vada Satversmes tiesas priekšsēdētājs
Aivars Endziņš.

A.Endziņš.

Tiesas sēdi pasludinu par atklātu. Tiek izskatīta lieta Nr.2004-13-01-06 *“Par 2004.gada 27.maija likuma “Grozījumi likumā “Par bijušās Valsts drošības komitejas (VDK) dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam”*.

Lietu Satversmes tiesa izskata sekojošā sastāvā:

tiesneši Jelāgins, Branta, Čepāne, Apsītis, Kūtris un Endziņš.

Lietas dalībnieki:

pieteikuma iesniedzēja — divdesmit 8.Saeimas deputātu pārstāvis — **Aleksandrs Bartaševičs;**

Saeimas pārstāvis — Saeimas Juridiskā biroja vadītājs **Gunārs Kusiņš.**

Pieaicinātās personas lietā:

Valsts Cilvēktiesību biroja pārstāve — **Anita Kovaļevska,**

Reabilitācijas un specdienesta prokuratūras pārstāve — **Iveta Mētele;**

darba grupas par VDK štata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamības un pamatotības izvērtēšanu pārstāve — **Indra Gratkovska;**

Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra vadītājs **Indulis Zālīte.**

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi? Bartaševiča kungs?

A.Bartaševičs.

Nav.

A.Endziņš.

Saeimas pārstāvim? Nav.

Līdz ar to tiek uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības. Tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 28.panta 5.daļu un Satversmes tiesas Reglamenta 169.punktu, 2004.gada 29.jūnijā Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr.2004-13-01-06 *“Par 2004.gada 27.maija likuma “Grozījumi likumā “Par bijušās Valsts drošības komitejas (VDK) dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu””*

atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam”.

Pieteikumu iesniedza divdesmit 8.Saeimas deputāti: Bartaševičs, Urbanovičs, Pliners, Agešins, Ribakovs, Orlovs, Klementjevs, Vidavskis, Cilevičs, Deņisovs, Solovjovs, Jurkāns, Bekasovs, Fjodorovs, Golubovs, Ulme, Aleksejevs, Tolmačovs, Sokolovskis un Buzajevs, kurā apstrīdēja 2004.gada 27.maija likuma “Grozījumi likumā “Par bijušās Valsts drošības komitejas (VDK) dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam.

Pieteikuma iesniedzējs ir apstrīdējis visu normatīvo aktu.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu — Saeima. 2004.gada 6.septembrī Satversmes tiesā saņemts Saeimas atbildes raksts, kas pievienots lietai.

Izteikt viedokli par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam tika uzaicināti: Valsts Cilvēktiesību birojs, Rīgas Juridiskās augstskolas lektors Mārtiņš Mits un darba grupas par VDK štata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamības un pamatotības izvērtēšanu vadītājs Mārtiņš Bičevskis.

Iesniegtie dokumenti ir pievienoti lietai.

Lietas sagatavošanas laikā Reabilitācijas un specdienesta prokuratūra tika uzaicināta sniegt informāciju par prokuratūrā ierosināto lietu par sadarbību ar VDK skaitu, kā arī informāciju par sadarbības fakta ar VDK atzīšanu ar tiesas spriedumu.

Minētā informācija ir pievienota lietas materiāliem.

Par pieaicinātajām personām minētajā lietā ir uzaicinātas:

Valsts Cilvēktiesību biroja pārstāve — Anita Kovaļevska,

Reabilitācijas un specdienesta prokuratūras pārstāve — Iveta Mētele;

darba grupas ar VDK štata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamības un pamatotības izvērtēšanu pārstāve — Indra Gratkovska;

Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra vadītājs Indulis Zālīte.

Ar 2004.gada 29.novembra Satversmes tiesas priekšsēdētāja lēmumu lieta Nr.2004-13-0106 nodota izskatīšanai.

Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts 2004.gada 3.decembrī laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” Nr.192.

Lietas dalībniekiem pienācīgi ir paziņots par tiesas sēdi.

Lietas dalībnieki — pieteikuma iesniedzēja pārstāvis Aleksandrs Bartaševičs un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu — Saeimas pārstāvis Gunārs Kusiņš — ir iepazinušies ar lietas materiāliem un apliecinājuši to ar savu parakstu.

Vai tiesnešiem ir jautājumi tiesnesim ziņotājam? Nav. Paldies.

Līdz ar to vārds tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam, saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 28.panta 6.daļu. Vienlaicīgi arī brīdinu, ka runa nedrīkst pārsniegt 30 minūtes.

Lūdzu, Bartaševiča kungs!

A.Bartaševičs.

Cienījamā tiesa!

Saeima ..... **(nerunā mikrofonā)**

.... pieņēma likumu “Grozījumi likumā “Par bijušās Valsts drošības komitejas (VDK) dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personas sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu””

..... **(nerunā mikrofonā)**

izteica spēkā esošo likuma 17.pantu šādā redakcijā: “Sadarbības fakta konstatēšanas noilguma termiņš Pēc 20 gadiem no šā likuma spēkā stāšanās dienas personas sadarbības fakta ar VDK konstatēšana šā likuma 14. un 15.pantā noteiktajā kārtībā nav pieļaujama un tās iespējamo sadarbību ar VDK nedrīkst izmantot tiesiskajās attiecībās pret šo personu”.

Kā arī papildināja likumu ar jaunu pārejas noteikumu punktu šādā redakcijā: “Ministru kabinets līdz 2005.gada 1.jūnijam izvērtē VDK štata un ārštata darbiniekus, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību. Šajos likumos noteikto ierobežojumu izvērtējumu Ministru kabinets iesniedz Saeimai.”

Likums tika pieņemts steidzamības kārtā — vienā dienā divos lasījumos, nosakot priekšlikumu iesniegšanas termiņu otrajam lasījumam 15 minūtes.

Saeimas plenārsēdē netika motivēta steidzamības nepieciešamība un pēc 2004.gada 2.jūnija vēl uz desmit gadiem pagarināt sadarbības faktu ar VDK izmantošanu tiesiskajās attiecībās pret personu.

Faktiski ar pārejas noteikumu 7.punktu Saeimas pašas pieņemto ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību uzdeva izvērtēt Ministru kabinetam, tādējādi deleģējot valdībai izvērtēt likuma pieņemšanas nepieciešamību pēc tā pieņemšanas.

Ir pamats uzskatīt, ka šī uzdevuma Saeimas vairākuma likuma mērķis bija nevis reāli ierobežojumu nepieciešamības pamatotību, bet novērst sabiedrības uzmanību no nepamatotas diskriminācijas attiecībā pret VDK darbiniekus un informatoriem.

Par to liecina šādi fakti. Pārejas noteikumu 7.punkts: tika sagatavots pēc Saeimas Juridiskā biroja vadītāja iniciatīvas un pieņemts pateicoties viņa argumentācijai, ka pretējā gadījumā, ja 7.punkts netiks ierakstīts likumā, var būt problēmas ar likuma grozījumu aizstāvēšanu Satversmes tiesā.

Proti, bez šī punkta Saeima acīmredzami ignorē 2000.gada 30.augusta Satversmes tiesas spriedumu, kur pateikts, ka likumdevējam periodiski izvērtējot attiecīgo politisko situāciju valstī un ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību būtu jālemj par ierobežojumu termiņa noteikšanu apstrīdētajās normās, jo šāda pasīvo vēlēšanu tiesību ierobežojumi var pastāvēt tikai noteiktu laiku.

Likumprojekta iesniedzēji grozījumu apspriešanas laikā plenārsēdē un Juridiskās komisijas sēdē ne reizi neizteicās tādā veidā, ka kādu no ierobežojumiem, kas ir noteikti 14 likumos, ir

jāpārskata. Toties daudzreiz skanēja doma, ka ierobežojumus jā saglabā ne tikai uz divdesmit gadiem vai jāpagarina uz desmit gadiem, bet uz visu mūžu. Un varu arī minēt deputātes Seiles kundzes plenārsēdē izteiktās domas par to, ka būtu labi ieviest vēl nopietnākus ierobežojumus ar Lustrācijas likumu un šis darbs ir Saeimas priekšā.

Nākošais fakts. Pēc 2000.gada 30.augusta Satversmes tiesas sprieduma Saeima vairākkārt ir skatījusi deputātu priekšlikumus par ierobežojumu atcelšanu VDK darbiniekiem un informatoriem daudzos likumos. No tiem es varu atgādināt tāds likumus kā:

16.maijā 2002.gadā Saeimā otrajā lasījumā noraidīja PCTVL priekšlikumus — “Grozījumi Saeimas Vēlēšanu likumā”;

15.janvārī 2004.gadā Saeima noraidīja Buzajeva, Sokolovska, Tolmačova un citu deputātu iesniegto priekšlikumu — “Grozījumi Saeimas Vēlēšanu likumā”;

15.janvārī... 21.oktobrī 2002.gadā Saeima noraidīja deputāta Sokolovska un Tautas saskaņas partijas priekšlikumu — “Grozījumi Pilsētu domes, novadu domes un pagastu padomes vēlēšanu likumā”;

15.maijā 2003.gadā Saeima noraidīja Jura Sokolovska un citu deputātu iesniegto likumprojektu “Grozījumi Pilsonības likumā”;

25.novembrī 2004.gadā Saeima noraidīja Jāņa Urbanoviča, Andreja Klementjeva, Aleksandra Bartaševiča, Vitālija Orlova un Ivana Ribakova iesniegto likumprojektu “Grozījumi Pilsonības likumā”;

19.jūnijā 2003.gadā Saeima otrajā lasījumā noraidīja Buzajeva, Sokolovska priekšlikumus — “Grozījumi Prokuratūras likumā”;

20.martā 2003.gadā Saeima otrajā lasījumā noraidīja Sokolovska, Buzajeva priekšlikumus — “Grozījumi likumā “Par policiju””;

1.aprīlī 2004.gadā Saeima otrajā lasījumā noraidīja Saeimas deputāta Buzajeva priekšlikumu — “Grozījumi likumā “Par policiju””;

un 2004.gadā 1.decembrī Saeima otrajā lasījumā noraidīja Saeimas deputāta Buzajeva priekšlikumu — “Grozījumi likumā “Par policiju””.

Praktiski visi priekšlikumi par ierobežojumu atcelšanu tika noraidīti bez pienācīgas analīzes, neizvērtējot tos pēc būtības un ar kvalificētu balsu vairākumu.

Tas nepārprotami liecina par likumdevēja gribu saglabāt pat tos ierobežojumus, kuru neatbilstība Pamatbrīvības un cilvēktiesību aizsardzības konvencijā atzīta ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā “Ždanoka pret Latviju”, kaut gan šobrīd šis tiesas spriedums ir pārsūdzēts.

Likuma pārejas noteikumu 7.punkta redakcija neprasa Ministru kabinetam iesniegt likuma grozījumus ar nolūku izvērtējuma rezultātus ieviest *de iure* Latvijas likumdošanā. Tādu uzdevumu Ministru kabinetam mēs varam salīdzināt ar uzdevumu Ministru kabinetam iesniegt ikgadējo atskaiti par valsts budžeta izpildi, kuru Saeimai ir jāapstiprina, bet tas nevar ietekmēt ne pašu budžetu, ne arī citu likumdošanu.

Ja likumdevējs, izvēloties uzdot Ministru kabinetam, kā parasti notiek likumdošanas praksē, uz izvērtēšanas pamata sagatavot likumu grozījumus, tādā gadījumā es varu skaidri noprast, ka arī Saeima izvērtēs ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību. Diemžēl 7.punkta pieņemtā redakcija

pieļauj, ka Ministru kabineta sagatavotais izvērtējums paliks neizskatīts Saeimā pēc būtības, jo Saeimas Kārtības rullis nereglamentē Ministru kabineta izvērtējuma izskatīšanas procedūru.

Saeimā 2004.gadā 27.maijā likumu skatīja pēc tam, kad Valsts prezidente 2004.gada 21.maijā Saeimas pieņemto likumu ar tādu pašu nosaukumu nodeva otrreizējai caurlūkošanai norādot, ka, ja likumdevējs uzskata, ka 2004.gadā Saeimas noteiktie desmit gadi nav bijis pietiekams laiks, lai novērstu bijušo VDK darbinieku un informatoru ietekmi uz nacionālo drošību un Latvijas teritoriālo vienotību, tad likumdevējam ir skaidri jānorāda mērķis, kura sasniegšanai šobrīd tiek pagarināts minēto ierobežojumu termiņš.

Tāpat ir jābūt skaidrībai, ka sabiedrības interešu apdraudējums ar to tiek novērsts, lai Latvijas valsts varētu pārliecinoši argumentēt gan šādu risinājuma samērīgumu, gan piemērotību likumdevēja noteiktajam mērķim.

Gribu atgādināt, ka 2000.gada 30.augustā Satversmes tiesa, lemjot par vēlēšanu tiesību ierobežojumiem, norāda uz nepieciešamību likumdevējam periodiski izvērtējot attiecīgo politisko situāciju valstī un ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību, lemt par ierobežojumu termiņa noteikšanu, jo šādi ierobežojumi var pastāvēt tikai noteiktu laiku.

Ja tomēr Saeima uzskata, ka ierobežojumu termiņa pagarināšanai ir leģitīms pamats, tad manuprāt ir atkārtoti jāizvērtē 14 valsts likumos noteiktas jomas, kurās šie ierobežojumi darbosies vēl desmit gadus. (Citāta beigas.)

Saeima, pieņemot 27.maija likumu, šo Valsts prezidentes norādījumu nav izpildījusi. Bet Saeimas priekšsēdētāja Satversmes 75.panta kārtībā Valsts prezidentes vietā likumu izsludināja tajā pašā pieņemšanas dienā.

Ja šie likuma grozījumi netiktu pieņemti, tad pēc 2004.gada 2.jūnija personas bijušo saistību ar VDK vairs nevarētu izmantot tās tiesību ierobežošanai. Un pirmām kārtām uz šo saistību pamata nevarētu ierobežot bijušo VDK štata darbinieku tiesības kandidēt Saeimas un pašvaldību vēlēšanās, kā tas ir noteikts šobrīd.

Uzskatām, ka Saeimas šī gada 27.maijā pieņemtie grozījumi likumā "Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu" neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 89.pantam, kas nosaka, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijas saistošiem starptautiskajiem līgumiem, Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, kas nosaka, ka ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt Valsts dienestu.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 2.panta pirmajai daļai, kas nosaka, ka ikviena šā pakta dalībvalsts apņemas respektēt un garantēt visām tās teritorijas ietvaros un tās jurisdikcijā esošajām personām šajā paktā atzītās tiesības bez jebkādas atšķirības, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, turpmāk arī pakts, 25.pantam, kas nosaka, ka katram pilsonim, neskatoties uz nekādām 2.pantā minētajām atšķirībām bez nepamatotiem ierobežojumiem jābūt tiesībām un iespējai piedalīties valsts lietu kārtošā gan

tieši, gan arī ar brīvi izraudzītu pārstāvju starpniecību, balsot un tikt ievēlētam īstās, periodiskās vēlēšanās, kas notiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, atklāti balsojot un kas nodrošina vēlētajū brīvas gribas izpaudumu un ievērojot vispārējo vienlīdzību, pildīt valsts dienestu savā valstī.

Kā arī Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam, kas nosaka, ka šajā konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem un citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantisko stāvokļa kārtas, vai citu stāvokli, un minētās konvencijas 1.Protokola 3.pantam, kas nosaka tiesības uz brīvām vēlēšanām, kas veicina tautas viedokļa brīvu izpausmi, izvēloties likumdevēja varu.

Satversmes 116.pants nenosaka, ka Satversmes 101.pantā garantētās tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu var tikt ierobežotas ar mērķi aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātisko iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Tomēr pieņemtie Latvijai saistošie starptautiskie līgumi, starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25.pants paredz noteiktu ierobežojumu iespējamību līdzdalībai valsts lietu kārtošā, tiesības veikt vēlēšanas un tiesības pildīt valsts dienestu savā valstī, tādēļ ir jāizskata šādu ierobežojumu nepieciešamība, samērīgums un piemērošanas termiņš. Tas ir, vai šie ierobežojumi nenonāk pretrunā ar Satversmes 1.pantā minēto demokrātijas jēdzienu, ka Latvija ir demokrātiska republika.

Lai konstatētu, vai apstrīdētie ierobežojumi atbilst Satversmes 89. un 101.pantam un ir pamatoti pakta 25.panta izpratnei un atbilst Konvencijas 1.Protokola 3.pantam, jāvērtē, vai apstrīdētās normās ietvertie ierobežojumi ir noteikti ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, attaisnojami ar leģitīmu mērķi un trešais, nepieciešami demokrātiskajai sabiedrībai.

Lietā nav strīda par to, ka apstrīdētās normas noteiktas ar Saeimas pieņemtu likumu. Tādēļ izvērtējami tikai divi jautājumi — vai ierobežojumiem ir leģitīms mērķis, un vai tie nepieciešami demokrātiskajai sabiedrībai.

Lai konstatētu, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmes 89. un 101.pantam, pakta 25.pantam saistībā ar pakta 2.panta pirmo daļu, un Konvencijas 1.Protokola 3.pantam saistībā ar Konvencijas 14.pantu, jāvērtē, vai apstrīdētās normas tajā uzskaitīto personu tiesības ierobežo diskriminējošā veidā, proti, vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis un otrs, ierobežojumi ir samērīgi ar šo mērķi.

Netiek apšaubīts, ka Saeimai 1994.gada 10.maijā pieņemot likumu “Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu” un tā 17.pantā nosakot ierobežojumus uz desmit gadiem personām, kuras sadarbojušās ar VDK, noteiktās tiesiskās attiecības ieņemt noteiktus amatus valsts pārvaldes un tiesību aizsardzības iestādēs, kandidēt Saeimas un pašvaldības vēlēšanās bija leģitīms mērķis — aizsargāt Latvijas teritoriālo vienotību, nacionālo drošību un demokrātisko valsts iekārtu, jo Latvijas valstiskā neatkarība bija atjaunota tikai pirms dažiem gadiem, valstī nebija nostiprinātas valsts drošības un pārvaldes struktūras un demokrātiskās tradīcijas.

Šī mērķa leģitimitāti, likumu pieņemot 1994.gadā, savā 2000.gada 30.augusta spriedumā atzina arī Satversmes tiesa.

Lai novērtētu, vai ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskajai sabiedrībai, ir jāvērtē politiskā situācija valstī un ar to saistītie apstākļi gan ierobežojumu noteikšanas, gan to darbības laikā.

Jāatzīst, ka gan kopš 1994.gada, kad Saeima noteica norādīto desmit gadu termiņu ierobežojumu ar VDK saistītajām personām, gan arī kopš 2000.gada, kad, atzīstot šo ierobežojumu leģitimitāti Satversmes tiesa ieteica tos periodiski pārskatīt, Latvijā ir notikušas būtiskas politiskas un valsts drošības situācijas izmaiņas.

Ar tautas nobalsošanu Latvija 2004.gadā ir kļuvusi par Eiropas Savienības dalībvalsti un ir nostiprinājušās valsts demokrātiskās institūcijas, kas izslēdz reālu apdraudējumu valsts teritoriālajai vienotībai un demokrātiskajai valsts iekārtai no kādu atsevišķu ar VDK saistītu personu vai personu grupu puses.

Neatkarības apstākļos Latvijā ir izaugusi jauna paaudze, kura sāk novērtēt valsts ekonomisko un politisko dzīvi un kura ir pārņēmusi demokrātisko valstu pilsoņu dzīves uztveri un tradīcijas.

Valsts nacionālo drošību no 2004.gada Latvijā garantē līdzdalība NATO, kas pasargā valsti gan no iekšējā, gan no ārējā apdraudējuma. Latvijas valsts un sabiedrība šajos desmit gados ir neapšaubāmi demokratizējušies un attīstījušies līdz tādām līmenim, lai atsevišķi cilvēki vai cilvēku grupas, kas saistītas ar bijušo VDK, vairs nevarētu apdraudēt tās demokrātisko institūtu eksistenci.

Tādēļ rodas pamatots jautājums, vai pēc šiem desmit gadiem ir saglabājies ierobežojumu sākotnējais leģitīmais mērķis un vai nenotiek mēģinājumi aizstāt šo sākotnējo mērķi ar kādu citu mērķi.

Neviens no Saeimas deputātiem, kuri Saeimas sēdē atbalstīja ierobežojumus VDK darbiniekiem un citām saistītajām personām un pagarināja tos vēl uz desmit gadiem, nenorādīja, ka pagarināšanas mērķis ir kāda apdraudējuma valstī novēršana, bet gan uzsvēra šā lēmuma morālos aspektus. Šeit varu minēt deputātu Kiršteina un Annas Seiles uzstāšanos. Un vēlmi turpināt nosodīt bijušos VDK darbiniekus par viņu līdzdalību šajā organizācijā. Aizliegt viņiem kandidēšanu Saeimas un pašvaldību vēlēšanās. Aizliegt ieņemt amatus valsts civildienestā un vēl dažās citās valsts institūcijās.

Mūs satrauc situācija, ka Saeimas deputāti pieņēma lēmumu skaidri apzinoties, ka tādējādi tiek pārkāpta gan Satversme, gan Latvijas starptautiskās saistības. Mēs vēlamies norādīt, ka ne Eiropas Cilvēktiesību tiesa, ne ANO Cilvēktiesību komiteja, ne arī citas starptautiskās institūcijas neņem vērā šos morāli ētiskos apsvērumus, bet vērtē tikai juridiskus argumentus, skatot sūdzības pret Latviju pirmkārt par vēlēšanu tiesību ierobežojumiem.

Pieņemot likuma grozījumus ir notikusi tā leģitīmā mērķa nomaiņa, jo situācija Latvijas valstī vairs neprasa sākotnēji deklarētā mērķa īstenošanu. Šī iemesla dēļ Saeima 27.maija likumā izvairījās formulēt un izvērtēt ierobežojumu leģitīmo mērķi, novirzot šo pienākumu Ministru kabinetam. Ministru kabinets līdz 2005.gada 1.jūnijam izvērtē VDK štata un ārštata darbiniekiem,

kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību. Šajos likumos noteikto ierobežojumu izvērtējumu Ministru kabinets iesniedz Saeimai.

Kā zināms, ar VDK saistītajām personām ierobežojumi noteikti 14 likumos. Runājot par ierobežojumu saglabāšanu, šīs idejas atbalstītāji galvenokārt piemin nepieciešamību saglabāt ierobežojumus uz tiesību sargāšanas institūcijām — tiesu, prokuratūru un valsts drošības iestādēm.

Tomēr ierobežojumu pagarināšanu Saeima ir attiecinājusi uz visām tām jomām bez izņēmuma, kuros ierobežojumi darbojas līdz šim. Tajā skaitā uz tiesībām kandidēt Saeimā, Saeimas un pašvaldību vēlēšanās, uz tiesībām strādāt valsts civildienestā, tajā skaitā specializētajā valsts civildienestā, valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā, Ieslodzījumu vietu pārvaldē, Valsts policijā un tā tālāk.

Uz šādas pieejas nepamatotību savā atzinumā norāda Valsts cilvēktiesību birojs, Ģenerālprokuratūra un Valsts Civildienesta pārvalde.

Ja ierobežojumu saglabāšanas pamatojums bija Valsts drošības iestāžu un valsts noslēpuma saglabāšanas intereses, tad rodas jautājums: vai šo mērķi nevarēja sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, neattiecinot tos, piemēram, uz pasīvajām vēlēšanu tiesībām, kas neskar valsts drošības intereses, bet gan liecina par valsts demokrātiskas attīstības līmeni.

Saeima savā atbildes rakstā apgalvo, ka vēl uz desmit gadiem ir nepieciešams pagarināt likuma 17.pantā noteiktos ierobežojumus, lai ieinteresētās personas likuma 14. un 15.panta kārtībā vēl uz desmit gadiem varētu pierādīt savu nevainību sadarbībā ar VDK. Šīs normas dod iespēju novērtēt katra indivīda sadarbības pakāpi un vainu.

Šim apgalvojumam nevar piekrist vairāku iemeslu dēļ. Katra juridiska fakta konstatācija vai noliegums, ja persona to vēlas, ir iespējama vispārējā civilprocesuālā kārtībā un šim nolūkam nav nepieciešams speciāls likums. Šī speciālā likuma mērķis turklāt nav vis katra indivīda rīcības un to seku individuāls novērtējums, bet gan indivīda vārda un uzvārda vai segvārda formāla atrašana VDK kartotēkā vai VDK štatu saraksta konstatācija. Nekas vairāk likumā netiek prasīts, lai pārbaudāmajam iestātos negatīvas tiesiskas sekas vēlēšanu vai amatu ierobežojumam.

Likuma grozījumi nepārprotami vēl uz desmit gadiem pagarina ierobežojumus, kas noteikti 14 likumos. Saeimas apgalvojums, ka šis papildus termiņš ir vajadzīgs, lai izlemtu par atsevišķu ierobežojumu atcelšanu un čekas maisu publiskošanu, neiztur kritiku, jo Saeimai netika liegts attiecīgos lēmumus pieņemt savlaicīgi pirms 2004.gada 3.jūnija ierobežojuma termiņa notecēšanas. It īpaši tāpēc, ka jau 2000.gadā tika pieņemts Satversmes tiesas spriedums, kas noteica nepieciešamību periodiski pārskatīt šos ierobežojumus.

Saeima savas neizlēmības dēļ rosina turpināt vispārējo ierobežojumu pielietošanu, neskatoties uz kompetentu un autoritatīvu iestāžu un personu atzinumiem un cilvēktiesību ievērošanas praksi.

Likuma grozījumu mērķis nevar būt likumdevēja neizdarības attaisnošana un uz cilvēktiesību pārkāpumu rēķina. Ja Saeima ir vēlējusies ar šiem grozījumiem turpināt nosodīt komunistisko režīmu, tad izraudzītā metode un nekonkrētais personu loks acīmredzami neatbilst mūsdienu cilvēktiesību standartiem, atriebības motīvs, neindividualizēta pieeja indivīdam.

Ja Saeima vēlējās saglabāt kādus amata ierobežojumus kādos konkrētos likumos un garantēt tajos individuālu pieeju pārbaudāmajām personām, kā tas minēts atbildes rakstā, tad to arī vajadzēja darīt, nevis klāstīt Satversmes tiesai savus iespējamus nākotnes nodomus, bet likumā rakstīt kaut ko pavisam pretēju.

Turklāt, desmit gadu termiņš šo iespējamo nodomu realizēšanai ir stipri par garu. Atbildes rakstā minētais, ka atsevišķi VDK darbinieki joprojām varot apdraudēt Latvijas valsts drošību un demokrātisku institūciju eksistenci liecina, cik gan zemu atsevišķi Saeimas pārstāvji vērtē Latvijas valsts attīstības līmeni un demokrātisku institūciju stiprumu.

Jāatzīmē, ka vairums to deputātu, kuri atbalstīja šo nedemokrātisko ierobežojumu pagarināšanu vēl uz desmit gadiem, tajā skaitā arī attiecībā uz piedalīšanos vēlēšanās, ir paši veidojuši šīs it kā nedrošās demokrātiskās institūcijas.

Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.Protokola 3.pants definē tiesības uz brīvām vēlēšanām pamatprincipu, tautas viedokļa brīvu izpausmi, kas ietver sevī arī jebkuru ierobežojumu tiesībām kandidēt noņemšanu, ja šie ierobežojumi nav nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Piemēram, personu rīcībnespēja, sodāmība, kas tiek individuāli vērtēta.

Pretējā gadījumā valsts nepārprotami uzņemas tiesību vēlēšanu vietā noteikt, kuri kandidāti ir cienīgi piedalīties vietējās vai parlamenta vēlēšanās, kas demokrātiskā valstī nav pieņemams un ir uzskatāms par tautas viedokļa brīvas izpausmes ierobežojumu.

Turklāt, saglabājot arī Satversmes tiesas 2000.gada spriedumā minētos ierobežojumus pasīvajās vēlēšanu tiesībās VDK darbiniekiem bez individuāla izvērtējuma, Saeima netieši atzīst, ka demokrātija Latvijā joprojām ir nestabila un pastāv tās apdraudējums. Tomēr netiek norādīts, kādā veidā bijušie VDK darbinieki apdraud šo demokrātiju. Tajā pašā laikā šīm ar VDK saistītajām personām ir atļauts kandidēt Eiropas parlamenta vēlēšanās, lai gan vēlēšanu princips visos vēlēšanu likumos ir vienāds.

Līdzīgus iebildumus pret Saeimas lēmumu var izteikt attiecībā uz aizliegumu par bijušo VDK saistītajām personām ieņemt amatus valsts civildienestā, jo šo ierobežojumu pamatotība nav motivēta. Līdz ar to pārkāpjot starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25.pantā noteikto principu, ka katram pilsonim, ievērojot vispārējo vienlīdzību, jābūt tiesībām pildīt valsts dienestu savā valstī.

Atbildes rakstā Saeima norāda, ka apstrīdētās normas attiecas uz tādām personām, kuras apzināti un aktīvi darbojas institūcijās, kuras Latvijas Republikā tika atzītas par noziedzīgām.

Savukārt katra indivīda sadarbības pakāpes izvērtēšanas kārtību, paredzot likumos par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu pieeja, kas neparedz noilguma termiņu sadarbībai ar VDK, var būt attaisnojama tikai gadījumā, ja katra konkrēta cilvēka darbība VDK struktūrā tiek skatīta individuāli, izvērtējot viņa vainas pakāpi un bīstamību valsts drošībai, pildot valsts dienestu konkrētajā amatā.

Diemžēl nākas secināt, ka likumā par bijušo Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanas, izmantošanas un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu 14.pants nosaka prokuroru un tiesas darbības ietvarus, kas neļauj vispusīgi izvērtēt VDK štata un ārštata darbinieku

vai arī VDK informatora individuālo vainas pakāpi un bīstamību valsts drošībai, pildot valsts dienestu konkrētā amatā. Jo 14.pantā 6.daļa: strikti ierobežo pirmstiesas pārbaudes pierādāmos apstākļus ar to, ka sadarbības fakts ir bijis un personas attieksme pret šo sadarbību bija apzināta vai neapzināta.

Tiesa savukārt konstatē — ir vai nav notikusi apzināta sadarbība ar VDK. Tā, piemēram, ievērojot šo procedūru, var piemērot ierobežojumu bijušajam VDK aģentam, kas liecināja un strādāja ar ekonomiskajiem noziegumiem un vēlas strādāt, pieņemsim, Labklājības ministrijā vai policijā.

Acīmredzami, tāds ierobežojums nebūs samērīgs.

Sidraba un Džautas lietā pret Lietuvu Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka apstrīdētais likums nesatur specifisku darba funkciju vai uzdevumu definīcijas, no kurām pretendentu vajag ierobežot.

Tālāk tiesa konstatēja, ka rezultātā nav iespējams konstatēt kādu saprātīgu saikni starp ieņemamo amatu un leģitīmo mērķi, kas prasa aizliegumu šā amata ieņemšanai. Tiesa uzskata, ka tāda likumdošanas pieeja neredz garantijas, kas ļautu izvairīties no diskriminācijas un garantēt adekvātu un pienācīgu kontroli, ieviešot tādus ierobežojumus.

Kā, piemēram, šim apgalvojumam lietā izdarīta atsauce uz Latvijas praksi norādot, ka to ir kritizējušas starptautiskā darba organizācijas, ESDO ekspertu komiteja saistībā ar konvencijas Nr.111 — “Diskriminācija, nodarbinātība un profesija” — piemērošanu Latvijā.

ESDO iet tālāk un kritizē plašus ierobežojumus, kurus nosaka Latvijas Valsts pārvaldes likums un likums “Par policiju”.

ESDO uzskata, ka likumiem ir jāprecizē to amatu saraksti, kuri ir rakstura un funkciju dēļ tādi, ka bijušie VDK darbinieki nevarētu tos ieņemt.

Valstij ir jāīsteno individuāla pieeja pierādot, kuras personas darbība konkrētajā struktūrā ir bīstama, lai ieņemtu konkrētu amatu. Pats par sevi saprotams, ka lēmums, kas pieņemts pamatojoties uz konkrētiem personas darbības faktiem, šai personai ir jābūt iespējai pārsūdzēt tiesā.

Neskatoties uz to, ka 2002.gadā ekspertu komiteja ieteica valdībai pārskatīt minētos likumu trūkumus, no valdības puses nekas netika darīts, proti, apzināti ir saglabāti visi ierobežojumi VDK štata un ārštata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem un sadarbības fakta konstatēšanas procedūra, kas nav savienojama ar demokrātiskās sabiedrības principiem.

Tādējādi Saeima, 27.maijā pieņemot likumu “Grozījumi likumā “Par bijušās VDK dokumentu saglabāšanu, izmantošanu, personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu”” nav definējusi šo grozījumu leģitīmo mērķi, nav motivējusi noteiktu ierobežojumu nepieciešamību demokrātiskajā sabiedrībā, par kādu uzskatāma Latvija; nav novērtējusi ierobežojumu samērīgumu vai labumu, ko sabiedrība varētu iegūt no šiem cilvēktiesību ierobežojumiem, ir lielāks par atsevišķa indivīda interesēm nodarīto zaudējumu.

Jāatzīmē, ka norādītais...

A.Endziņš.

Bartkeviča kungs, cik jums vēl laiks ir vajadzīgs?

A.Bartaševičs.

Vēl minūti, lai pabeigtu.

A.Endziņš.

Lūdzu!

A.Bartaševičs.

Jāatzīmē, ka norādītais samērīgums nevar būt absolūts, bet tas ir relatīvs jēdziens, kas mainās atkarībā no konkrētās situācijas valstī, tādēļ tas periodiski ir jāpārvērtē, ko Saeima, pieņemot minēto lēmumu, nav izdarījusi.

Samērīgumu raksturo arī secinājums, vai ierobežojumi ir nepieciešami, lai sasniegtu definēto mērķi. Arī uz šo jautājumu Saeima atbildi nedod.

Tādējādi 2000.gada 27.maija likums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 89.pantam un 101.pantam, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 2.panta 1.daļai un 25.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 14.pantam un tā 1.Protokola 3.pantam.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 16.panta 1.punktu un 6.punktu, 2.panta 3. daļu, lūdzam atzīt, ka 2004.gada 27.maija likums "Grozījumi likumā "Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu, personu darbības fakta ar VDK konstatēšanu"" neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 89.pantam un 101.pantam, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 2.panta 1.daļai un 25.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un tās 1.Protokola 3.pantam un atzīt, ka minētais likums ir spēkā neesošs no tā pieņemšanas brīža.

Paldies.

A.Endziņš.

Paldies. Jautājumi tiesnešiem Bartaševiča kungam. Apsīša kungs, lūdzu!

R.Apsītis.

Man ir divi savstarpēji saistīti jautājumi. Sakiet, lūdzu, vai es pareizi esmu jūs sapratis, ka Saeima līdz šim ir it kā izvairījusies pārskatīt šos ierobežojumus periodiski, par ko mēs savā Satversmes tiesas spriedumā šajā līdzīgajā lietā runājām, atzīmējām. Tas ir viens.

Un otrs tāds jautājums. Jūs varbūt kā Saeimas Prezidija loceklis, kā Saeimas amatpersona esat lietas kursā par to, ka varbūt nākotnē, tuvākajā vai tālākajā nākotnē, Saeima grasās to darīt, vai arī tikai pasīvi gaidīs, kamēr šis termiņš apritēs, tie divdesmit gadi.

A.Bartaševičs.

Nu, pirmkārt, atbildot uz pirmo jautājumu. Tas tiešām bija tā, kā es minēju savā runā, ka Saeima pēc būtības izvairījās pārskatīt visus ierobežojumus, kas saistīti ar VDK aģentiem un darbiniekiem, jo neskatoties uz to, ka mēs, mana konkrēti frakcija un tie deputāti, kas vēlas izmaiņas šajā sfērā, viņi vairākkārtīgi piedāvāja Saeimā izskatīt plenārsēdē ierobežojumu atcelšanu un, kā es minēju, pat tādos jautājumos, kas neizsaka it kā strīdu un no cilvēktiesību viedokļa neatbilst ne Latvijas Satversmei, ne daudziem starptautiskiem līgumiem, ko Latvija ratificējusi, deputāti pat negribēja pēc būtības šos ierobežojumus apspriest.

Un kas attiecas uz otro daļu, tad man ir nopietnas šaubas, ka Saeimā ne tikai ja, pieņemsim, Satversmes tiesas lēmums būs negatīvs, ne tikai nepārskatīs lielāko daļu no tiem ierobežojumiem, bet vispār neskars šo jomu un visas lietas paliks tā, kā bija, jo vairākums deputātu svērās uz to, ka ierobežojumi ir pamatoti un neko nevajag mainīt.

Un, kā es minēju, jau pat daži deputāti piedāvāja vēl nopietnākus tos ierobežojumus ieviest, pieņemot Lustrācijas likumu. Tādi mēģinājumi jau ir bijuši.

A.Endziņš.

Paldies. Čepānes kundze.

I.Čepāne.

Es gribētu precizēt, Bartaševiča kungs, tomēr ...es papildinot Apsīša kungu. Jo tomēr šī likuma pārejas noteikumu 7.punktā ir teikts, ka Ministru kabinetam līdz 2005.gada 1.jūnijam ir jāizvērtē visi šie 14 likumi un jādod Saeimai priekšlikumi. Nu, Saeima jau nekur nevarēs dēties, viņai būs jāskata šie priekšlikumi. Un, ja mēs paskatāmies šos 14 likumus, nevar.. vai, jūsuprāt, var salikt vienā katlā, tēlaini runājot, gan Valsts civildienesta likumu, gan Par policiju, gan Par ugunsdrošības un ugunsdzēsības likumu, par Valsts ieņēmumu dienestu, par Militārā dienesta likumu, Valsts drošības iestāžu likumu, vai, piemēram, NATO prasības, mēs arī esam skatījuši atsevišķas lietas par valsts noslēpumu, kas saistītas, ir ļoti stingras. Vai to visu var salikt vienā tādā komplektā un ar vienu brīdi pateikt, ka tātad šeit ierobežojumu nekādu nav. Un valsts drošība šeit tātad... nu, nevienā gadījumā netiek aizskarta.

A.Bartaševičs.

Nē, nu šajā gadījumā es varu minēt, ka vienā no Juridiskās komisijas sēdēm no Satversmes aizsardzības biroja, ja es nemaldos, pārstāvji... viņi pateica tādu lietu, ka ja pat šie ierobežojumi netiks saglabāti likumos, ka tas nekādā veidā neietekmēs šo ierobežojumu saglabāšanu. Un proti, uz valsts drošību viņi tāpat varēs piemērot tos aizsardzības pasākumus un tie aģenti, VDK aģenti, kas patiešām var ietekmēt valsts drošību... viņi netiek pielaisti pie slepenajiem dokumentiem.

I.Čepāne.

Un vēl otrs jautājums un pēdējais. Jūs minējāt Satversmes tiesas spriedumu, kur šī lieta tika skatīta. Kāds ir jūsu viedoklis par šo tiesību būtību un ētiskumu šajā gadījumā? Un es šeit negribētu

citēt mūsu spriedumā pieminēto Vācijas Federatīvās konstitucionālās tiesas viedokli. Jūs noteikti ziniet... Nu, varbūt es pateikšu... Tur ir teikts, kas ir izspiegojis un apspiedis pats savu tautu, kas to ir aprāpis, nodevis un pievīlis, vai kas par to visu ir atbildīgs, tad tam nav vietas Bundestāgā pat tad, ja viņam nevar atņemt mandātu. Jūs pieminējāt šo lietu, ka starptautiskās institūcijas un, ja es pareizi sapratu, tad Eiropas Cilvēktiesību tiesa par morāles un ētikas jautājumiem nekad nerunājis. Kāds ir jūsu paša viedoklis?

A.Bartaševičs.

Nu, mans viedoklis ir tāds, ka vispirms ir jāizvērtē visa šī lieta no juridiskā viedokļa. Un morālais aspekts, protams, var pastāvēt, bet pieņemtajam lēmumam galu galā ir jābūt samērīgam ar to izvirzīto mērķi. Un ja mēs priekšā uzstādīsim to morālo aspektu, tad kur paliks juridiskais aspekts, un cik nopietni mēs to vērtēsim un es varu arī minēt šajā jūsu pieminētajā lietā atsevišķu dažu tiesnešu atsevišķu viedokli, kur pateikts, ka nosakot to aizliegumu personām, kas darbojas izskatītajās organizācijās, un neprasot izvērtēt, vai katras konkrētas personas darbi bija vērsti pret Latvijas Republiku, kā izpaudās šīs personas nodarītais kaitējums valstij, jāizvērtē ir katrs individuāli. Bet esošā kārtība diemžēl liedz to darīt. Un neviena tiesa neies tālāk nekā tikai konstatēs faktu. Un vai fakts bija apzināts vai neapzināts.

Un ja protams būtu iespēja vērtēt dziļāk visu šo lietu, tad mūsu attieksme pret šiem ierobežojumiem arī būtu citādāka.

A.Endziņš.

Paldies. Man ir jautājums Bartaševiča kungam. Likuma “Par bijušās valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu” 12.panta nosaukums ir “Personas pieprasījums”. Un no šī panta izriet, ka jebkura persona var pieprasīt rakstveidā no Totalitārisma seku dokumentēšanas centra izziņu par to, vai tā rīcībā valsts arhīvā vai citās valsts glabātuvēs ir VDK dokumenti par šo personu un centram ir mēneša laikā jādod atbilde. Un otrā daļa šajā pantā nosaka, ka ja atbilde ir apstiprinoša, tad personai ir tiesības iepazīties ar šiem dokumentiem, ciktāl tas neskar trešās personas intereses saņemt izrakstu no tiem, kā arī griezties Prokuratūrā ar pieteikumu par sadarbības fakta konstatēšanu šā likuma 14.panta kārtībā. Un savukārt 15.panta 10.daļa norāda ka, ja par šo sadarbības faktu Prokuratūra ir pieņēmusi lēmumu nodot lietu tiesai, tad 10.daļā ir teikts: ja tiesa izskatot lietu nekonstatē sadarbības faktu, tiesai, kura taisījusi spriedumu, pēc pārbaudāmās personas lūguma šā panta 9.daļā paredzētajā kārtībā jānodod publicēšanai oficiālā laikrakstā sprieduma rezultatīvā daļa.

Mana jautājuma būtība ir tāda: ka, ja, teiksim, pieņemot, ka Satversmes tiesa atceļ šo grozījumu, ar kuru tika izdarītas izmaiņas 17.pantā, gan 17.pantu, gan arī šos pārejas noteikumus, kā paliek tādā gadījumā ar tiem personu uzskaitījumiem, kuri ir Totalitārisma seku dokumentēšanas centrā vai kur citur ir kaut kādas ziņas, ka šī persona ir sadarbojusies un šī persona to noliedz un arī tās lietas, kas ir bijušas jau tiesā, kur ne vienmēr šis sadarbības fakts tiek konstatēts. Proti, tātad

mana jautājuma būtība ir: vai teiksim, tas neskars arī šādas normas atcelšanu to personu interesēs, kuras tiek turētas aizdomās, bet kuras nav šo sadarbību... fakts kā tāds nav bijis. Un līdz ar to viņas nespēs turpmāk aizstāvēt savu godīgo vārdu. Kāds ir jūsu viedoklis?

A.Bartaševičs.

Nu... man mans viedoklis ir tāds, ka ne tikai šajā likumā ir, ne tikai šis likums dod iespēju cilvēkam, personai aizstāvēt savu godu un cieņu, bet arī Civillikums dod tādu iespēju aizstāvēt savu godu un cieņu un, pieņemsim, Civilprocesa 37.daļa par fakta konstatēšanu arī manuprāt dod tādu iespēju aizstāvēt sevi tiesā, izmantojot šo procedūru.

A.Endziņš.

Bet tajā pat laikā šajā likuma 14.pantā šeit ir runa par Kriminālprocesa jau kodeksu, kur šīnī gadījumā personai nav jāpierāda. Kā jūs varēsiet pierādīt, ja, teiksim, ir šāda izziņa par to, ka, lūk, jūs esat sadarbojies ar Valsts drošības komiteju kā konspiratīvā dzīvokļa turētājs vai kā informators, vai kaut kas tamlīdzīgs, un kā jūs pierādīsiet savu nevainību, teiksim, civilprocesuālā kārtībā? Tas jau ir jūsu tādā gadījumā pienākums. Šeit jau ir, ka ir Prokuratūrai tāpat jākonstatē un jāpierāda un tad tiesa izvērtē to.

Vai šeit tomēr nav zināmas atšķirības starp civilprocesuālām iespējām un kriminālprocesuālām iespējām?

A.Bartaševičs.

Protams, ka atšķirības būs. Un protams, ka cilvēkam, aizstāvot savu godu un cieņu, būs mazliet grūtāk to darīt. Bet, no citas puses, mums ir jāizvērtē arī citu cilvēku un citu personu neērtības, ja mēs atstāsim šo likumu spēkā. Un, proti, to pašu VDK darbinieku vai informatoru un dzīvokļu turētāju, kas tika ar šo pantu diskriminēti un nevarēja ieņemt noteiktus amatus, kaut gan no civiltiesību viedokļa tas nav attaisnots. Un šeit ir jāskatās tas samērīgums, atstājot vai, pieņemsim, izslēdzot no likuma šo pantu.

A.Endziņš.

Man vēl viens jautājums. Kāds ir jūsu viedoklis. Ja tiek atcelti šie grozījumi — gan 17.pants, gan arī pārejas noteikumi, kuri tika papildināti ar 7.punktu, ar uzdevumu valdībai izvērtēt, vai automātiski līdz ar to zaudē savu juridisko spēku visi tie ierobežojumi, kas ir noteikti, lūk, šajos 14 likumos.

A.Bartaševičs.

Nu... Protams, ka tā ir Satversmes tiesas kompetence, vai atcelt vienlaikus arī pārējos ierobežojumus, bet principā, protams, tie paliks spēkā. Bet izmantot viņus nebūs iespējams.

A.Endziņš.

Paldies. Vai ir vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies, Bartaševiča kungs.

Tālāk tiek dots... es atvainojos... pārstāvim Kusiņa kungam?

G.Kusiņš.

Es dažus jautājumus gribētu pajautāt. Tie man tādi īsi pieteikuma iesniedzēju pārstāvim.

Pirmais acīmredzot ir par to, ka jūs savā runā teicāt, ka tas ir ... šie grozījumi ir sagatavoti pēc manas iniciatīvas. Sakiet, lūdzu, kas to pierāda? Jums ir kādi pierādījumi?

A.Bartaševičs.

Nu, diemžēl tikai mans vārds un principā citu pierādījumu man nav, jo viss tas ir noticis sēdē, kas netika protokolēta.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai tā bija slēgta Juridiskās komisijas sēde, par kuras ziņu izpaušanu paredzēta atbildība?

A.Bartaševičs.

Tā bija slēgta sēde.

G.Kusiņš.

Paldies. Sakiet, lūdzu, jūs patiešām uzskatāt, ka visi ierobežojumi, kas ir šajos speciālajos likumos, būtu atceļami? Jo jūs savā runā vairākkārt pieskārāties acīmredzot Saeimas vēlēšanu likumam, Pašvaldību vēlēšanu likumam un vēl dažiem. Teiksim, nu... ja par ierobežojumu uzskata Eiroparlamenta vēlēšanu likumu... Arī tas būtu atceļams? Kuri tad tieši no šiem... Nu, tas uzskaitījums ir dažāds un man diemžēl sanāca 19 nevis 14, bet nu tas tā...

A.Bartaševičs.

Būtībā runa ir par visiem ierobežojumiem... nu, gandrīz par visiem ierobežojumiem... un principā es piekrītu viedoklim, ka katru ierobežojumu ir jāpaskatās individuāli. Katru ierobežojumu. Bet es ļoti šaubos, ka šis process uzsāksies un veiksmīgi...

G.Kusiņš.

Bet jūs pieļaujiet iespēju, ka, teiksim, Likumā par valsts noslēpumu varētu saglabāties šādi ierobežojumi?

A.Bartaševičs.

Tas varētu saglabāties.

G.Kusiņš.

Paldies. Sakiet lūdzu, vai dalība Valsts drošības komitejā ir uzskatāma par politisko pārliecību, jūsuprāt..

A.Bartaševičs.

Nu... to par politisko pārliecību diez vai...

G.Kusiņš.

Paldies. Sakiet, lūdzu, vai Saeimas deputātam amata pienākumu veikšanai ir nepieciešama pieeja valsts noslēpumam?

A.Bartaševičs.

Vēlreiz...?

G.Kusiņš.

Vai Saeimas deputātam amata pienākumu veikšanai ir nepieciešama pieeja valsts noslēpumam? Nu, piemēram, kā Ārlietu komisijas priekšsēdētājam, Nacionālās drošības komisijas priekšsēdētājam, nu un citiem.

A.Bartaševičs.

Tas nav obligāts nosacījums. Tas atkarīgs no tā, ar ko konkrēti šis deputāts nodarbojas. Jo arī tagad pastāv prakse, ka ne visiem deputātiem, Saeimas deputātiem un pašvaldības deputātiem ir pieļaušana valsts noslēpumam.

G.Kusiņš.

Bet vai es jūs pareizi saprotu, ka jūs pieļaujat, ka teiksim, ka varētu būt tāda Saeimas deputāta amata pienākums, nu šinī gadījumā komisijas priekšsēdētājs vai vēl kaut kāds tur, kur būtu nepieciešama šī pieeja valsts noslēpumam. Ka varētu būt kaut kāda...

A.Bartaševičs.

Nu, protams... ka varētu un viņa jau arī ir.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai... Jūs savā runā pieminējāt Seiles kundzes un Kiršteina kunga viedokli attiecībā uz šo. Sakiet, lūdzu, vai nebūtu tomēr pareizāk uzskatīt, ka tie ir Seiles kundzes un Kiršteina kunga motīvi un nevis visas Saeimas viedoklis, jo nu neizskatās tomēr, ka pārējie deputāti būtu pauduši šo...

A.Bartaševičs.

Pārējie deputāti pauduši savu viedokli, balsojot par konkrētu priekšlikumu... Un protams, ka katra konkrēta deputāta motivācija paliks viņa motivācija. Bet, no kā vadās pārējie deputāti, var saprast arī no to likumprojektu iesniedzēju teiktā.

G.Kusiņš.

Paldies. Sakiet, jūs arī pieminējāt, ka ir vairākas reizes dažādi deputāti iesnieguši priekšlikumus grozīt tād gan Saeimas vēlēšanu likumu, Pašvaldību vēlēšanu likumu, Pilsonības likumu, Prokuratūras likumu un pat Policijas likumu. Man jāpieņem, ka tā ir taisnība acīmredzot, jo tā patiešām arī bija. Sakiet lūdzu, vai ir skatīti priekšlikumi, piemēram, grozījums likumā “Par tiesu varu” vai likumā “Par valsts noslēpumu”, vai ir iesniegti kādi grozījumi, lai precizētu šo kārtību uz šiem VDK štata darbiniekiem ?

A.Bartaševičs.

Nebija nekādu. Šie bija visi priekšlikumi, kas bija šajā laikā izklāstīti.

G.Kusiņš.

Paldies. Jūs apgalvojāt savā runā, ka Ministru kabinets it kā nevar iesniegt likumprojektus, jo, redziet, to pārejas noteikumu šis 7.punkts paredz. Sakiet, lūdzu, kas šobrīd liedz Ministru kabinetam iesniegt jebkuru likuma grozījumu, tajā skaitā arī šo vai pat arī pieņemt to Satversmes 81.panta kārtībā, kā tas nereti mūsu valstī notiek? Nu, varbūt ne uz Saeimas vēlēšanu likumu.... jo to 81.pants it kā aizliedz.

A.Bartaševičs.

Protams, ka Ministru kabinetam neviens neliedz to darīt. Un viņi var jebkuru likumprojektu iesniegt Saeimā izskatīšanai, bet prakse rāda, ka pirms šo grozījumu izmaiņām Ministru kabinets nav to darījis un vienīgais, kas var pamudināt to darīt, tas ir Saeimas lēmums vai Saeimas vēlme kaut ko mainīt un kaut kādā veidā ierobežojumus padarīt šaurākus. Bet diemžēl, arī šis mudinājums no Saeimas puses izskatās nepārliciecināms. Un viņš atstāj Ministru kabinetam iespēju ... nu.. pēc būtības nesniegt grozījumus likumos. Tikai ierobežoties ar savu atzinumu un ar savu izvērtējumu... savu situācijas izvērtējumu.

G.Kusiņš.

Bet tad tomēr Ministru kabinets nav ierobežots ar tiesībām iesniegt likumprojektus arī šajā jomā? Nu, katrā ziņā es... Šis pārejas noteikums nav saprotams kā Ministru kabineta likumdošanas iniciatīvas tiesību aprobežojums?

A.Bartaševičs.

Tās nav saistītas lietas, jo, kā es jau teicu, viņš varētu arī patstāvīgi. Un ja mēs sasaistām šitās divas lietas — Saeimas uzdevumu un Ministru kabineta rīcību pēc tā uzdevuma, tad šajā konkrētajā gadījumā Saeima nespēj Ministru kabinetam konkrēti iesniegt likumprojektus.

G.Kusiņš.

Un vēl daži īsi jautājumi. Sakiet, lūdzu, vai Amerikas Savienoto Valstu dalība NATO palīdzēja tai novērst apdraudējumu valsts drošībai bēdīgi slavenajā 11.septembrī? Vai dalība NATO palīdzēja Amerikai novērst apdraudējumu? Jūs teicāt, ka dalība NATO tātd palīdz.

A.Bartaševičs.

Nē, nu, protams, ka tas nevarēja novērst tādu apdraudējumu, bet tas nebija saistīts ar VDK aģentiem.

G.Kusiņš.

Nu, gribas cerēt.

Sakiet, lūdzu, vai starptautiskās darba organizācijas šī rekomendācija, uz kuru jūs atsaucāties, nosaka, ka nekādi ierobežojumi nevar būt?

A.Bartaševičs.

Nē. To es neapgalvoju. Bet šī organizācija uzskata, ka likumā Par Valsts civildienestu un likumā Par policiju šie ierobežojumi nav pamatoti un viņi ir pārmērīgi.

G.Kusiņš.

Viņi ir tātd pārāk plaši un nekonkrēti.

A.Bartaševičs.

Kas ir galvenais... viņi norāda uz to, ka nav katras konkrētas personas izvērtējuma par to, vai viņš var kādu konkrētu amatu ieņemt. Bet principā tā procedūra... neatbilst demokrātiskajai sabiedrībai un demokrātiskajiem principiem.

G.Kusiņš.

Labi, paldies.

Un pēdējais jautājums, kas acīmredzot izriet arī no Endziņa kunga jautājuma, kas tika uzdots. Sakiet, lūdzu, tātd.... grozījumi VDK likumā nosacīti to sauksim tā, paredz izteikt 17.pantu jaunā redakcijā. Tur desmit gadu vietā tagad ir divdesmit gadi. Jūs piedāvājat to izslēgt. Bet, ja paskatās uzmanīgi 17.pantu, tad tur vēl ir arī teikums, ka pēc šo gadu notecēšanas šo faktu nevar izmantot tiesību attiecībās ar šo personu. Sakiet, lūdzu, kā tad iznāk... jo līdz šim viņi it kā bija sasaistīti kopā. Bet, ja jūs sakāt, ka viņu vajag atcelt, tad jau atcelsies arī šis fakts. Un tad paliks šajā likumā tukša vieta, kur nebūs šīs sasaistes ar visiem šiem speciālajos likumos uzskaitītajiem ierobežojumiem. Vai jūs tur nesaskatāt kaut kādu pretrunu, kas var iznākt jūsu prasības realizācijas gadījumā?

A.Bartaševičs.

Es domāju, ka viss ir pilnīgi loģiski. Jo, ja mēs paņemsim... pieņemsim to lietu, ka šim termiņam būtu jābeidzās 3.jūnijā, tad situācija būtu tāda pati. Un ja likumdevējs uzskatīja, ka tāda situācija ir pieļaujama, kad viņš 1994.gadā pieņēma šo likumu, tad es nesaskatu šeit problēmu.

Tas nozīmē, ka principā... mēs pagarinājām šo lietu... labi, bet pēc desmit gadiem mēs atkal sastapsimies ar to pašu problēmu?

G.Kusiņš.

Jā, bet vai nesanāks tā, ka šim 17.pantam likumā ir jāpaliek? Jo, ja viņu izslēdz ārā, tad patiešām pazūd šie vārdi... Šim teikumam ir jāpaliek neatkarīgi no tā, vai tur ir desmit, piecpadsmit vai divdesmit gadi. Jo savādāk nav vairs šīs sasaistes ar speciālajiem likumiem. Vai patiešām... Es nezinu, es varbūt neprotu tā izstāstīt. Vai patiešām jūs nesaskatāt, ka atceļot 17.pantu neizveidosies tā situācija, ka pārējie grozījumi paliks ar pastāvīgu raksturu?

A.Bartaševičs.

Es uzskatu, ka nepaliks. Ka grozījumi vienkārši zaudēs savu spēku, jo nebūs iespējas konstatēt sadarbības faktu un visu to grozījumu pamats ir tieši sadarbības fakts. Un tā fakta konstatēšana.

G.Kusiņš.

Paldies. Nav vairs jautājumu.

A.Endziņš.

Paldies. Man vēl tad būtu jautājums saistībā ar Kusiņa kunga jautāto. Jūsu piebilde par pārejas noteikumu 7.punktu. Jūs esat Saeimas Prezidija loceklis un acīmredzot varat arī liecināt par to, ka laivas tiesa no visiem likumprojektiem ienāk no.. no kā? No Ministru kabineta?

A.Bartaševičs.

Jā.

A.Endziņš.

Un vai, teiksim, šāds formulējums, kāds ir pārejas noteikumos, ka ir noteikts termiņš, līdz kuram ir jāizvērtē un tad šis izvērtējums ir jāiesniedz Saeimai, vai tas nozīmētu, ka vienkārši abstraktus ... tas der, tas neder un tā tālāk.. jeb ka šāds pārejas noteikums tomēr dotu uzdevumu valdībai sagatavot attiecīgos likumprojektus par grozījumu izdarīšanu vienā vai otrā likumā?

A.Bartaševičs.

Es jau teicu, ka šajā gadījumā izmantots... nu, ka te ir neparasts veids, kā uzdot Ministru kabinetam kaut ko darīt. Un es tagad nevaru atcerēties nevienu likumprojektu, kur pārejas noteikumos būtu tieši uzdots novērtēt Ministru kabinetam situāciju. Tāpēc mans secinājums bija tāds, ka principā tas nespiež Ministru kabinetam kaut ko konkrēti darīt, izņemot to atzinumu.

A.Endziņš.

Bet Bartaševiča kungs, Saeimas Kārtības rullī saistībā ar likumdošanas procesu un prasībām, kādas ir pret likumprojektiem, kas tiek iesniegti vispār Saeimā, prasības pret anotāciju, kur ir šīs prasības, kālab vispār šis projekts ir nepieciešams vai grozījumi likumā vai jauns likums, viņa pamatotība, saistība ar citiem likumiem un tā tālāk. Ir īpašas prasības noteiktas. Vai, teiksim, tas tomēr arī neliecina par to, ka valdībai būtu attiecīgi jārikojas?

A.Bartaševičs.

Nu, es uzskatu, ka nē. Tiešas norādes nav, kādā veidā ir jārikojas valdībai šajā pārejas noteikumu punktā.

A.Endziņš.

Paldies. Ir vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies.

Tālāk vārds tiek dots institūcijai, kas ir izdevusi apstrīdēto aktu, proti, Saeimas pārstāvim — Saeimas Juridiskā biroja vadītājam Gunāram Kusiņa kungam. Lūdzu!

Atgādinu jums, ka runas laiks nedrīkst pārsniegt 30 minūtes.

G.Kusiņš.

Es centīšos.

Godātā tiesa! Kā izriet no pieteikuma par lietas ierosināšanu, un šinī gadījumā pieteikuma iesniedzēju pārstāvja runas, iesniedzēji uzskata, ka 27.maija grozījumi Likumā par VDK neatbilst ne Satversmes 101., ne Konvencijas 14.pantam, ne arī 1.Protokola 3.pantam.

Šādam, mūsaprāt, nepamatotam un pārāk plašam pieteikuma iesniedzēju viedoklim, manuprāt, nevar piekrist vairāku iemeslu dēļ, jo tas nav vispusīgi juridiski pamatots.

Lai atspoguļotu likumdevēja nostāju šajā jautājumā, es gribētu vērst godātās tiesas uzmanību uz vairākiem faktiem, kuriem, mūsaprāt, ir izšķiroša nozīme šajā lietā, jo šajā lietā, neapšaubāmi, jāņem vērā ir valsts politika un vēsturiskā pieredze.

1991.gada 24.augustā Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma lēmumu par PSRS Valsts drošības iestāžu darbības izbeigšanu Latvijā, kurā atzina, ka PSRS Valsts drošības iestāžu un to struktūru vienību, līdz ar to arī Latvijas PSR Valsts drošības komitejas darbība Latvijas teritorijā atzīstama par noziedzīgu un tādu, kas vērsta pret Latvijas tautas interesēm. Šis lēmums ir lietas materiālos.

Lai gan ir pagājuši vairāk nekā desmit gadi, taču es aicinu šo faktu neaizmirst. Un es gan negribētu kavēt tiesas uzmanību ar vispārzināmām vēstures patiesībām, tomēr Valsts drošības komisijas, manuprāt, necilvēcīgā pozīcija ir vispārzināma patiesība un ikviens, kas gāja strādāt uz Valsts drošības komisijas, apzinājās šīs sadarbības formu un raksturu.

Papildus tam es gribētu vērst tiesas uzmanību uz kādu citu likumu, kas gan nav pievienots lietas materiāliem, bet kurš mūsaprāt atspoguļo šodien apspriestās organizācijas darbības metodes, konkrēti, VDK. Un tas ir likums par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem.

Šā likuma 1.pantā ir teikts, ka par noziedzīgu atzīstama komunistiskā ideoloģija, komunistiskais totalitārais režīms un politiskās represijas, ko šie režīmi veica pret Latvijas pilsoņiem un pastāvīgajiem iedzīvotājiem.

Šā likuma 2.pantā ir arī minētas šīs konkrētās represijas, es šeit nepārskaitīšu varbūt visu laika trūkuma dēļ, bet galvenās represijas, lai personu atzītu par politiski represēto, tātad ir tādas, kas ir personas, kas ir nogalinātas vai mirušas represiju rezultātā, apcietinātas, ieslodzītas cietumos, koncentrācijas, PSRS filtrācijas, pārbaudes un labošanas darbu nometnēs vai piespiedu kārtā ievietotas iestādēs, kur viņiem tika piemēroti medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi. Tie tika arī izsūtīti, nometināti vai pārvietoti no pastāvīgās dzīvesvietas.

Šajā likumā nav uzskaitītas netiešās represijas. Fakti šinī gadījumā... tie varētu būt, ka personai tika sabojāta karjera, liegts izbraukt uz ārzemēm vai kā savādāk. Nesen izdotajā grāmatā "Latvijas vēsture 20.gadsimtā" ir atzīts, ka šo represiju skaits pēc dažādiem avotiem sasniedz apmēram 190 000 cilvēku. Arī šo skaitu es aicinu neaizmirst.

Papildus tam es vēlētos vērst tiesas uzmanību uz šā likuma 6.panta redakciju, kas nosaka, ka politiski represēto personu tiesības garantē valsts. Valsts ir noteikusi 25.martu un 14.jūniju par Komunistiskā terora upuru piemiņas dienu. Valsts nodrošina politiski represēto personām gan nodokļu atvieglojumus, gan atvieglojumus pensiju piešķiršanai, gan tiesības saņemt kompensācijas dzēšot piešķirtos īpašuma kompensācijas sertifikātus un tā savādāk.

Šādā veidā valsts ir atzinusi, ka par noziedzīgu ir atzīstama komunistiskā ideoloģija un komunistiskais totalitārais režīms un tās politiskās represijas, ko šie režīmi vērsa gan pret Latvijas pilsoņiem, gan pret pastāvīgajiem iedzīvotājiem.

Manuprāt, nav papildus jāpierāda, ka ir notikušas, manuprāt, briesmīgas lietas, ka represīvās institūcijas ar necilvēcīgiem paņēmieniem īstenoja komunistiskās ideoloģijas virzienus.

Lai gan valsts ir atzinusi, ka šīs politiskās represijas ir noziedzīgas, taču Latvijas valsts vienlaicīgi ir bijusi arī samērā liberāla attiecībā uz iepriekšējā režīma represīvo institūciju pārstāvju sodīšanu.

Skaidrības labad nedaudz jāizsaka arī īsa vēsturiska atkāpe arī par likumu bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu.

Šis likums tika pieņemts 1994.gada maijā un stājās spēkā jūnijā. Likuma mērķis ir noteikts tā 1.pantā un es to neatkārtošu, jo, ņemot vērā, ka sākotnēji pieņemtā likuma atbilstību Satversmei iesniedzēji neapstrīd un cik es saprotu, lietā par to arī nav strīda.

Likuma 17.panta sākotnējā redakcija bija šāda: ka pēc desmit gadiem no šā likuma spēkā stāšanās dienas personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu šā likuma 14., 15.pantā noteiktajā kārtībā nav pieļaujama un tās iespējamo sadarbību ar VDK nedrīkst izmantot tiesiskajās attiecībās ar šo personu.

Ko no tā var secināt? No tā, manuprāt, var taisīt secinājumu, ka 1994.gadā likumdevējs uzskatīja, ka pēc desmit gadiem kādreizējā atrašanās LPSR Valsts drošības komitejā kā štata darbiniekam vai apzināta sadarbība ar VDK vairs nebūs juridiski svarīga. Tika uzskatīts, ka laika notecēšana, šis desmit gadu termiņš, pats par sevi, neskatoties ne uz kādiem citiem apstākļiem un pat bez papildu izvērtēšanas vai konkretizēšanas, vai diskusijas sabiedrībā, ka tas pats par sevi noņems šo problēmu.

Gribu vērst tiesas uzmanību uz to, ka likuma pieņemšanas laikā daudzi speciālajos likumos noteiktie ierobežojumi vēl nebija noteikti un parādījās tikai vēlāk, līdz ar to attiecībā uz citiem ierobežojumiem šī lieta ir noteikta it kā ar neredzamu tīklu. Laika gaitā pēc 1994.gada Latvijas likumdevējs vairākos likumos, man, godīgi sakot, iznāca kopskaitā 19, ietvēra dažādus ierobežojumus personām, kuras bijušas VDK štata darbinieki, ārštata darbinieki, VDK informatori, tajā skaitā VDK aģenti, rezidenti, konspiratīvo dzīvokļu turētāji.

Kādi ir šie likumi? Likums par tiesu varu. Tātad ir ierobežojums būt par tiesnešu kandidātiem. Prokuratūras likums. Ierobežojums būt par prokuroru un prokurora amata kandidātu. Pilsonības likums. Ierobežojums naturalizācijas kārtībā iegūt Latvijas pilsonību. Repatriācijas likums. Ierobežojums iegūt repatrianta statusu. Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likums. Tātad ierobežojums kandidēt un tikt ievēlētam. Saeimas vēlēšanu likums. Ierobežojums minētajām personām kandidēt un tikt ievēlētam. Eiropas Parlamenta vēlēšanu likums. Šeit ir specifiska situācija, jo, iesniedzot kandidātu sarakstu, ir jāpievieno parakstīta informācija, vai konkrētā persona ir bijusi šis štata darbinieks vai informators. Likums par valsts noslēpumu. Šeit kopš 1996.gada ir ietverts aizliegums piekļūt konfidencialiem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts noslēpuma objektiem. Valsts kontroles likums. Šeit kopš 2002.gada noteikts ierobežojums attiecībā uz Valsts kontroliera, Valsts kontroles padomes locekli, Revīzijas departamenta kolēģijas locekli, Valsts kontroles Kancelejas pārvaldnieka amata kandidātiem. Valsts Civildienesta likumā ir ierobežojumi, Militārā dienesta likumā ierobežojumi, Diplomātiskā un konsulārā dienesta likumā un likumā "Par policiju", likumā "Par ieņēmumu dienestu", Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likumā, Politisko organizāciju, partiju finansēšanas likumā, Likumā "Par valsts pensijām" un likumā "Par privatizācijas sertifikātiem".

Ko var secināt no šī... nu, godīgi sakot, pagarā uzskaitījuma? Pirmais secinājums. Tas nav viendabīgs. Ierobežojumi ir dažādi. Viņi ir dažādi gan pēc apjoma, tātad, kuras personas nevar, dažos gadījumos ir teikts, ka tikai štata darbinieki, citos gadījumos — plašāk, dažos gadījumos Ziemeļu Atlantijas organizācija ir izdalīta atsevišķi. Aplūkojot tos kopumā var izdalīt vairākas grupas ar līdzīgām pazīmēm. Jāsaka, ka arī Valsts cilvēktiesību birojs savā atzinumā ir mēģinājis šos ierobežojumus iedalīt grupās, kaut kā grupēt, jo patiešām viņi nav viendabīgi.

Es vēlētos iedalīt šādās grupās, lai gan es uzreiz gribu teikt, ka varbūt secībai nav izšķiroša nozīme.

Pirmā grupa. Tātad tie ir ierobežojumi, kas nepārprotami skar valsts drošības sfēru. Tas ir likums "Par valsts noslēpumu".

Otrā grupa. Tātad no tiem skaidri attiecās uz politisko pārstāvību un tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā. Tas ir Pilsētas domes, novadu domes un pagastu padomes vēlēšanu likums un Saeimas Vēlēšanu likums.

Trešā grupa ir vislielākā. Un šie ierobežojumi pamatā ir saistīti ar nodarbinātību. Tātad ar tiesībām ieņemt kādu amatu vai veikt kādu darbu citās valsts institūcijās, tātad ne pašvaldībās, vai ne Saeimā. Pastarpināti tie, protams, ir saistīti arī ar valsts drošības sfēru.

Kas ir šie likumi? Likums par tiesu varu, Prokuratūras likums, Valsts civildienesta likums, Diplomātiskā un konsulārā dienesta likums, Valsts kontroles likums, Likums par Valsts policiju, Likums par Valsts ieņēmumu dienestu, Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums, Valsts drošības iestāžu likums, Militārā dienesta likums.

Ceturtā grupa no tiem attiecas uz kādu statusa iegūšanu un ir pēc likumdevēja politiskās lietderības kritērijiem veidoti. Pirmais no tiem tātad ir Pilsonības likums. Otrais — Repatriācijas likums.

Piektā grupa, manuprāt, uzskatāma par informatīva rakstura ierobežojumiem, ja tos tā var nosaukt. Tie ir Eiropas Parlamenta vēlēšanu likumā.

Un sestā grupa ir aizliegumi veikt kādu darbību. Šinī gadījumā šeit ietilpst Politisko organizāciju partiju finansēšanas likums.

Visbeidzot, acīmredzot, ārpus šīm grupām, lai gan tomēr varbūt varētu klasificēt, ir viens ierobežojums, kurš gan laikam uzskatāms par spēkā esošu, taču vairs nevar tikt piemērots, jo deklarācija par sertifikātiem bija jāiesniedz līdz 1995.gada beigām un līdz ar to privatizācijas sertifikātus par Latvijā nodzīvoto laiku vairs nepiešķir.

Kā redzams no attiecīgo likumu redakcijām, ierobežojumi ir formulēti diezgan vispārīgi. Taču procedūra nebija pakļauta administratīvai patvaļai, bet gan, piemēram, sadarbības fakta konstatēšana bija individualizēta.

Es šeit nekavēšu tiesas uzmanību uz to faktu, kas likumā ir uzrakstīts, ka sadarbības fakts ir konstatējams, izmantojot tiesas institūcijas, un personām bija tiesības pārsūdzēt tām nelabvēlīgo tiesas spriedumu.

Kopumā gan jāsaprot, ka arī šeit teorētiski būtu iespējama precizēšana vai personas varētu precīzāk izmantot savas tiesības. Tas šeit ir atzīmēts arī tiesas spriedumā, kas ir taisīts Ždanokas lietā pret Latviju.

Daži ierobežojumi un to atbilstība Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām tika izskatīta šajā tiesā un 2000.gadā tika atzīti par atbilstošiem un jāsaprot, ka man bija tas gods arī ar Bartaševiča kungu tieši šajā pašā procesā piedalīties.

Ar VDK saistītie ierobežojumi ir minēti arī citos Satversmes tiesas spriedumos. Piemēram, Satversmes tiesa 2003.gada 23.aprīļa spriedumā tā sauktajā Valsts noslēpuma lietā.

Godātā tiesa! Es gribu vērst jūsu uzmanību uz kādu būtisku apstākli šajā lietā, ka pieteikuma iesniedzēji nav apstrīdējuši šos speciālajos likumos ietvertos ierobežojumus, bet gan ir apstrīdējuši ko citu — 2004.gada 27.maijā pieņemtos grozījumus.

Ņemot vērā, ka katra atsevišķa likuma atbilstība Satversmei, kā noprotams no pieteikuma un arī no pieteikuma iesniedzēja runas, tas netiek apstrīdēts...!! nu, par katru no tiem, acīmredzot,

varētu arī nerunāt. Bet, ņemot vērā, ka tie ir cieši saistīti, tad es sāksu ar šī VDK likuma grozījuma juridisko pamatojumu.

2004.gada grozījumi likumā "Par sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu" satur divas savstarpēji saistītas lietas, kuras nevar patvaļīgi izolēt vai atraut vienu no otras, jo tās ir nesaraujami saistītas ar vienu kopīgu nodomu.

Pirmkārt. Tika grozīts likuma 17.pants. Sadarbības fakta konstatēšanas noilguma termiņš. Likuma sākotnējā redakcija paredzēja, ka pēc desmit gadiem nevarēs šo lietu veikt, šo termiņu likumdevējs pagarināja vēl uz desmit gadiem. Grozījums paredzēja arī papildināt likumu ar noteikumu, pārejas noteikumu, kas uzdeva Ministru kabinetam līdz 2005.gada 1.jūnijam izvērtēt VDK štata un ārštata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību. Šajos likumos noteikto ierobežojumu izvērtējumu Ministru kabinetam ir jāiesniedz Saeimā.

Abus šos grozījumus Saeima ar nolūku apvienoja vienā likumprojektā ar kopīgu mērķi, veica vienlaicīgi, tie arī stājās spēkā vienlaicīgi.

Kāpēc Saeima šo likumu pieņēma? Kāds bija likumdevēja mērķis? Lielā mērā to var secināt no Juridiskās komisijas sēžu protokoliem, kas ir lietā un no likumprojekta anotācijas, kas arī ir lietā. Lai gan anotācija nav uzskatāma par visaptverošu likumdevēja ieceres atspoguļojumu, bet gan tikai par iesniedzēja viedokli.

Tātad, kas ir atrodams anotācijā? Tas ir steidzams grozījums nolūkā saglabāt ierobežojumu nepārtrauktību un sevišķās tiesāšanās nepārtrauktību. Vēl atrodams, ka likumdevēja mērķis dažkārt apzīmēts ar vārdu "nolūks", taču tas, manuprāt, nemaina lietas būtību. Piemēram, nosakot termiņa pagarinājumu personām izmantojot likuma 12.pantu vēl uz desmit gadiem, tiek dota iespēja vērsties Prokuratūrā, lai konstatētu sadarbības faktu, atbilstoši likuma 14.pantam. Tādējādi personai šajā pagarinātajā termiņā tiek saglabāta iespēja, pamatojoties uz 14.pantu, apstrīdēt sadarbības faktu ar VDK.

Cik noprotams no lietā esošās statistikas, daudzas personas ir panākušas arī sava labā vārda atjaunošanu tiesas ceļā.

Atsevišķi būtu jāskatās arī anotācijā ietvertā atsauce uz Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta tiesas spriedumu. Šajā tiesas spriedumā un arī anotācijā tiek norādīts uz nepieciešamību likumdevējam periodiski izvērtējot attiecīgo politisko situāciju valstī un ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību lemt par ierobežojumu termiņa noteikšanu.

Šī sprieduma gaismā, ja tā var teikt, ar šiem grozījumiem likumā Ministru kabinetam tika uzdots līdz 2005.gada 1.jūnijam izvērtēt VDK štata un ārštata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteiktos ierobežojumus. Šo ierobežojumu nepieciešamību, pamatotību un šajos likumos noteikto ierobežojumu izvērtējumu iesniegt Saeimā.

No anotācijas var arī redzēt, ka likumprojekta iesniedzēji uzskata, ka Ministru kabineta veiktā izvērtējuma rezultātā tiks pārbaudīta spēkā esošo ierobežojumu pamatotība. Tādējādi nodrošinot tiesību normas sistēmas atbilstību Satversmei un starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem.

Kā zināms, viens no labas likumdevēja prakses veidiem ir lietpratēja pieaicināšana likumprojekta sagatavošanā. Kā redzams no anotācijas un lietas materiāliem, Saeimas Juridiskās komisijas sēdē, kurā tika lemts par šo problēmu, piedalījās gan Ministru kabineta pārstāvis Starptautiskās cilvēktiesību institūcijās, gan Valsts prezidenta Kancelejas, gan Ģenerālprokuratūras, Satversmes aizsardzības biroja, Tieslietu ministrijas, Datu valsts inspekcijas, Iekšlietu ministrijas, Drošības policijas, Rīgas Juridiskās augstskolas, Totalitārisma seku dokumentēšanas centra pārstāvji, daži no kuriem šobrīd atrodas arī šajā tiesas sēžu zālē. Šo personu viedoklis ir redzams Juridiskās komisijas sēžu protokolos, kas ir pievienoti lietai un nav nekāda pamata uzskatīt, ka šis viedoklis ir kaut kur pazudis vai nav ņemts vērā.

Ņemot vērā šo ekspertu viedokli, tika konstatēts, ka 1994.gadā izvēlētā pozīcija par desmit gadu termiņu kā mehānisku robežšķirtni, nav īsti pareiza, jo laiks ir tikai viens no apstākļiem, kas jāņem vērā, lai izvērtētu šādu iespējamo ierobežojumu pamatotību. Pie kam, laiks nav tas pats izšķirošais, lai izvērtētu, vai šie ierobežojumi ir nepieciešami un pamatoti. Vairāki eksperti izteicās, ka daudz svarīgāk būtu šos ierobežojumus konkretizēt.

Ko no tā var secināt? Pirmkārt, likumdevējs jau faktiski pats ir atzinis, ka esošie ierobežojumi var būt nepamatoti, jo ir uzdevis Ministru kabinetam izvērtēt šo ierobežojumu pamatotību. Nevar atraut 17.pantu no pārejas noteikumu 7.panta. Šis ir vienots likumdevēja nolūks.

Patiešām, no juridiskās tehnikas viedokļa nav īsti veiksmīgi ļoti atšķirīgu tiesību normu spēkā esamību saistīt ar kādu mehāniski izvēlētu datumu. Tā varētu rīkoties, ja ierobežojumi būtu vienā konkrētā jomā, bet kā es jau norādīju un uzskaitīju, ierobežojumi noteikti dažādos likumos, tie ir dažāda apjoma. Būtu nesaprotīgi dažādām situācijām piemērot vienu mehānisku mērauklu — desmit gadi.

Protams, nebūtu pareizi šo grozījumu VDK analizēt pilnīgi atrauti no šiem speciālajos likumos paredzētajiem ierobežojumiem, jo tie neizbēgami veido tādu kopīgu sistēmu, lai gan es jau minēju, ka šo izkārtojumu par juridiski veiksmīgu nosaukt laikam īsti nevar. Tomēr es vēlreiz gribu uzsvērt, ka grozījumu teksts, manuprāt, norāda uz to, ka jau šobrīd likumdevējs dažus no šiem iespējamajiem ierobežojumiem uzskata par tādiem, kas būtu vismaz konkretizējami, ja ne atceļami.

Par likumdevēja mērķi. Nevar piekrist pieteikuma iesniedzēja viedoklim, ka ir ar šiem grozījumiem mainīts likuma sākotnējais leģitīmais mērķis. Apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir tāds pats, kā sākumā — aizsargāt valsts drošību un demokrātisko valsts iekārtu. Arī uz apstrīdēto normu pamata paredzēto ierobežojumu leģitīmais mērķis ir valsts drošība. Šāds aizliegums ir cieši saistīts ar to, ka vairākos amatos strādājošām personām ir jābūt lojālām pret Latvijas Republiku. Ir noteikti amati, kurus var ieņemt tikai tādas personas, par kuru uzticību Latvijas Republikai nav ne mazāko šaubu. Mūsaprāt šādi amati ir visi tie, kuros nepieciešama pielaide valsts noslēpumam — amati Valsts drošības iestādēs, kā arī atsevišķi prokurora vai tiesneša amati.

Tāpat nedrīkst pieļaut tādu situāciju, ka persona, kas cietusi no VDK darbinieka rīcības, pēc kāda laika vērsas Prokuratūrā vai tiesā, bet prokurors vai tiesnesis izrādās, ka ir tas pats bijušais VDK darbinieks, no kura darbības tā savā lakā ir cietusi. Uzskatām, ka tas būtu ļoti neētiski — izveidot šādu shēmu.

Uzskatām, ka personas, kuras aktīvi un apzināti sadarbojas ar VDK, šobrīd nav apliecinājušas to, ka viņas vēlas aktīvi līdzdarboties demokrātiskas Latvijas veidošanā. Vēl joprojām, manuprāt, viņas nevar tikt uzskatītas par lojālām pret Latvijas Republiku un šinī gadījumā varbūt Totalitārisma seku dokumentēšanas centra rīcībā esošā informācija ļaus precīzāk izgaismot šo jautājumu.

Lai gan kopumā laikam nav strīdu par to, ka valsts drošība ir leģitīms mērķis, tomēr šajā sakarā būtu nedaudz jāpievēršas tieši jēdziena “valsts drošība” izpratnei.

Godātā tiesa! Noskaidrot to, kas ir valsts drošība, iespējams šādi.

Pirmkārt, noskaidrojot, kas ietilpst valsts drošības jēdzienā. Otrkārt, uzskatot, kas uzskatāms par draudiem valsts drošībai.

Latvijas Republikas tiesību sistēmā atrodami vairāki valsts drošības jēdziena skaidrojumi. Tie gan ir normatīvajos aktos, kas nav pievienoti lietai, bet tāpat tie būtu Latvijas Republikas Nacionālās drošības likumā... Valsts drošība ir definēta kā valsts un sabiedrības īstenotu, vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības brīvas attīstības perspektīva — labklājība un stabilitāte.

Arī Valsts drošības iestāžu likumā ir definējums. Ir definējums arī Latvijas Republikas Nacionālās drošības koncepcijā.

Ir dzirdēts viedoklis, ka, ņemot vērā šā jautājuma sarežģītību un atšķirības dažādu valstu konstitucionālajās un institucionālajās iekārtās, kā arī atšķirīgo demokrātijas līmeni un pieredzi, Eiropā nav vienotas izpratnes par to, kādi jautājumi būtu uzskatāmi par valsts drošības jautājumiem.

Ņemot vērā jautājuma sarežģītību, līdz ar to arī jākonstatē, ka Konvencijā valsts drošības jēdziens nav skaidrots. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa pašu jēdzienu nav plaši skaidrojusi, lai gan, godīgi sakot, Eiropas cilvēktiesību praksē ir iespējams identificēt vairākas darbības, kas vispār ir, šajā gadījumā, tiesas spriedumos atzītas par draudiem valsts drošībai. Piemēram, tādas darbības, kā spiegošana, terorisms, kūdīšana uz terorismu, terorisma atbalstīšana un tā tālāk.

Nākošais uzdevums ir — kas uzskatāms par draudiem valsts drošībai? Jo, ja mēs draudus valsts drošībai saprotam ar pašu jēdzienu “valsts drošība”. Valsts drošības politikas saturu ir iespējams saprast tikai vērtējot to saistībā ar militārajiem, politiskajiem draudiem, reāliem un šķietamiem, ar ko tā saskarās, ar valsts ģeopolitisko stāvokli, tās ekonomikas, vadības, publisko institūciju stabilitāti, tās iedzīvotāju sociālo un politisko saliedētību, un tā tālāk.

Apdraudējums tiek vērtēts gan no briesmu tuvuma, gan briesmu bīstamības pakāpes aspektiem.

To ir atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā 1999.gada spriedumā “Keilands pret Turciju”.

Nacionālās drošības koncepcijā par apdraudējumu atzītas darbības, kas vērstas pret Latvijas nacionālajām interesēm un pamatvērtībām.

Valsts drošība kā leģitīms mērķis minēts arī vairākos Satversmes tiesas spriedumos. Piemēram, 2003.gada 23.aprīļa spriedumā Satversmes tiesa atzina, ka valsts drošības intereses prasa, lai pieeja valsts noslēpumam būtu tikai personām, kuru personiskās īpašības nepieļautu risku, ka valsts noslēpums varētu tikt izpausts.

Arī citās demokrātiskajās valstīs, tostarp NATO valstīs, personām tiek izvirzītas augstas prasības speciālo atļauju saņemšanai darbam ar klasificēto informāciju.

Satversmes tiesas spriedumā ir citēts NATO dokuments CM-2-00249 — vienošanās starp Ziemeļatlantijas bloka valstīm par informācijas drošību un arī NATO direktīva Nr.AC-35D/2000 direktīva “Par personāla drošību”, kur nosaka, ka NATO vai kompetentai valsts institūcijai jāizvērtē visa pieejamā informācija par kādu personu, lai noteiktu, vai tai piešķirt pārbaudes sertifikātu vai nē.

Lai gan, cik es saprotu, par leģitīmo mērķi lielu diskusiju nav, taču acīmredzot pats svarīgākais un pats grūtākais uzdevums man ir izvērtēt, vai visi šie ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Manuprāt, šīs lietas sarežģītība un varbūt neparastums slēpjas, pirmkārt, tajā apstākļi, ka likuma 17.panta jaunā redakcija ir saistīta ar šiem speciālajos likumos noteiktajiem ierobežojumiem, kas veido it kā vienu veselu kopumu.

Pieteikuma iesniedzēji savukārt neapstrīd šo atsevišķajos speciālos likumos noteiktos ierobežojumus, bet gan apstrīd grozījumus, un līdz ar to arī visu iespējamo ierobežojumu kopumu kā tādu. Tātad apstrīd, vai tas atbilst Satversmes 101.pantam... nu, acīmredzot, 101.panta pirmajam teikumam... Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam.

Otrs sarežģījums... tas, kas rada sarežģījumus, ir tas, ka Saeima vienlaikus ar šo grozījumu jebšu šo grozījumu tekstā ir uzdevusi Ministru kabinetam izvērtēt un iesniegt acīmredzot ar mērķi atcelt tos ierobežojumus, kuri šobrīd nebūtu uzskatāmi par samērīgiem. Līdz ar to ir nepareizi šos grozījumus uzskatīt tikai par desmit gadu pagarinājumu.

Varētu pat teikt, ka Saeima ir uzskatījusi, ka pašreizējais normatīvais regulējums nav īsti pareizs, jo savādāk taču nebūtu šis uzdevums Ministru kabinetam izvērtēt. Ja jau viss būtu pareizi, tad šādi uzdevumi nebūtu jādod.

Ir arī skaidrs, ka esošie likumi tuvākajā laikā tiks izvērtēti Ministru kabinetā un tuvākajā laikā šis izvērtējums būtu jāiesniedz Saeimai, lemjot, vai būtu pareizi tos atcelt pavisam vai arī koriģēt.

Kā norādīts atbildes rakstā, kļūdaini būtu uzskatīt, ka Saeima ir pagarinājusi visus šos ierobežojumus vēl uz desmit gadiem. Šīs izvērtēšanas rezultātā patiešām var izveidoties tāda situācija, uz ko, cik es saprotu, aicina pieteikuma iesniedzējs, atcelt tos ierobežojumus kas ir noteikti Saeimas vēlēšanu likumā un Pašvaldību vēlēšanu likumā, kas acīmredzot šajā situācijā ir visstrīdīgākie.

Samērīguma princips prasa elastīgu pieeju un katra gadījuma, nu, šinī situācijā acīmredzot, katra speciālā likumā paredzētā ierobežojuma rūpīgu izvērtēšanu. Šajā lietā to neapšaubāmi apgrūtina tas, ka pieteikuma iesniedzējs neapstrīd šos atsevišķajos speciālos likumos noteiktos ierobežojumus, bet gan apstrīd likuma grozījumus. Līdz ar to visa ierobežojuma kopuma samērīgumu un atbilstību citai lietai.

Protams, šie ierobežojumi ir ļoti pretrunīgi un neapšaubāmi, tas ir politisks jautājums. Vēlēšanu tiesības vienu reizi jau ir skatītas un atzītas par atbilstošām Satversmei, lai gan argumentēti tiesnešu atsevišķās domās ir norādīts arī par to, kas būtu jāizdara, lai šinī gadījumā šie ierobežojumi būtu mazāk traucējoši personām.

Vēlēšanu ierobežojumi ir izskatīti arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Jāsaka gan, ka man kā valsts institūcijas pārstāvim acīmredzot ir jāpievienojas valdības kopīgai pozīcijai, kas šo tā saukto “Ždanokas lietu pret Latviju” ir pārsūdzējusi un līdz ar to šis tiesas spriedums varbūt veido tiesu praksi, bet, manuprāt, nerasniedz tiesas judikatūras līmeni. Līdz ar to, to šobrīd nevar uzskatīt par saistošu, bet, protams, šajā tiesas spriedumā ir tādas vērā ņemamas atziņas, kas būtu, manuprāt, izmantojamas, Ministru kabinetam izvērtējot šajos likumos noteiktos ierobežojumus.

Papildus tam, ja mēs runājam tieši par Saeimas deputātiem, es vēlētos vērst jūsu uzmanību uz likuma “Par valsts drošību” 12.pantu, kas saka, ka pieeja valsts noslēpumam un tiesības to izmantot sava amata dienesta pienākumu veikšanai, tāpat, ja nav 9.panta 3.daļā minēto ierobežojumu, pēc amata ir Valsts prezidentam, Saeimas priekšsēdētājam, Saeimas deputātiem. Savukārt 9.panta 3.daļa, tāpat kādi var būt šie ierobežojumi, tieši nosaka, ka šo atļauju nevar dot personām, kuri ir vai ir bijušas PSRS, Latvijas PSR vai kādas ārvalsts drošības dienesta štata vai ārštata darbinieks.

Jāsaka, ka Satversmes tiesas praksē ir bijusi arī līdzīgu lietu izskatīšana un Satversmes tiesa savā spriedumā izskatīja vienas personas konstitucionālo sūdzību, kas bija vērsusies Satversmes tiesā, apstrīdot šāda atteikuma nepārsūdzamību, ja tā varētu teikt, bet katrā ziņā Satversmes tiesa neapšaubīja to, ka šāds atteikums varētu būt un pirmo reizi šis atteikums, ko veica Satversmes aizsardzības birojs, bija tieši atsaucoties uz šo 9.panta 3.daļu.

Tāpat, var secināt, ka Saeimas deputātiem var būt apgrūtināti vai pat atsevišķos gadījumos neiespējami pildīt savus amata pienākumus, ja viņiem nav pieejas amata veikšanai nepieciešamajiem valsts noslēpuma objektiem.

Nu, samērā grūti iedomāties, kā savus pienākumus varētu veikt Saeimas deputāts, kas ir Nacionālās drošības komisijā, kur pēc likuma ir obligāti jābūt pieejai, pie kam augstākās pakāpes pieejai vai Saeimas priekšsēdētājam nebūtu šāda pieeja, jo Saeimas priekšsēdētājs ir Nacionālās drošības padomes sastāvā.

Ja par citiem ar nodarbinātību saistītiem ierobežojumiem jāanalizē, tad jānosaka, ka starptautiskā darba organizācija nesaka, ka ierobežojumi nevar būt. Starptautiskā darba organizācija, manuprāt, pamatoti kritizē, ka šie ierobežojumi ir pārāk plaši un ka tie būtu jākonkretizē, bet viņa nesaka, ka šādi ierobežojumi nevar būt.

Tieši to arī nosaka apstrīdētā norma, ka Ministru kabinetam ir jāizvērtē, kuri var palikt un kuri nevar palikt.

Es ceru, ka, iztaujājot Tieslietu ministrijas pārstāvi, varēs gūt pierādījumus šādas izvērtēšanas šobrīdējai gaitai.

Es vēlētos vērst tiesas uzmanību, tā kā laiks jau iet uz beigām...

A.Endziņš.

Kusiņa kungs, nevis iet uz beigām, bet ir 30 minūtes pagājušas. Cik jums būtu vajadzīgs vēl?

G.Kusiņš.

Pēdējā lapaspuse — 2 minūtes.

Ņemot vērā, ka grozījumi likumos satur ne tikai ierobežojumu pagarināšanu uz desmit gadiem, bet arī pārejas noteikumus, kuri uzdeva Ministru kabinetam izvērtēt šos ierobežojumus. Kā arī to, ka ierobežojumu skaitā neapšaubāmi ir tādi, kuri neskar Satversmes 101.pantu, Konvencijas 14.pantu un 1.protokola 3.pantu, piemēram, tas ir, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likums. Ievērojot arī to, ka arī to ierobežojumu skaitā ir tādi, kas gan attiecas uz Satversmes 101.pantu un Konvenciju, taču daļa no tiem neapšaubāmi, pēc konkretizācijas būtu uzskatāmi par samērīgiem, kā arī, ņemot vērā to, ka valsts drošība ir cieši saistīta ar normatīvo regulējumu precizēšanu un Latvijas saistībām NATO, kā arī to, ka ja tiek atcelta šāda lieta, tad pārbaudes kārtības atcelšana varētu aizskart patiesības noskaidrošanu, šinī gadījumā, citu cilvēku tiesības, tādēļ lūdzam pieteikumu atzīt par nepamatotu un noraidīt un atzīt, ka grozījumi likumā atbilst Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību Konvencijai un 1.Protokola 3.pantam. Paldies.

A.Endziņš.

Paldies, Kusiņa kungs.

Pirms mēs pārejam pie jautājumiem Saeimas pārstāvim, tiesa pasludina pārtraukumu līdz pulksten 12.00.

(Pārtraukums)

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aivars Endziņš.

A.Endziņš.

Turpinām tiesas sēdi.

Kādi jautājumi tiesnešiem būtu Saeimas pārstāvim Kusiņa kungam? Čepānes kundze, lūdzu.

I.Čepāne.

Kusiņa kungs, sakiet, ko jūs sagaidāt no Ministru kabineta pārejas noteikumu 7.punkta sakarā? Likumprojektus vai atzinumu?

G.Kusiņš.

Pirmkārt, jau ar likumu Ministru kabinetam ir sniegts par pienākumu izsniegt izvērtējumu. Tajā pašā laikā es uzskatu, ka Ministru kabinets konstatējot to, ja kāds likums neatbilst Satversmei, Latvijas starptautiskajām saistībām, Ministru kabinetam būtu pienākums. Šinī gadījumā, acīmredzot, tieslietu ministrei pirmajai būtu pienākums vērst Ministru kabineta uzmanību uz to, ka tā palikt nevar. Un, ja Ministru kabinets ir viena no tām institūcijām, kurai ir jānodrošina tiesību normu savstarpējā saderība, tad neatkarīgi no izvērtējuma Ministru kabinets varētu iesniegt arī likumprojektu Saeimā.

Bez tam, es gribu teikt, ka pašos neatliekamajos gadījumos, ja mēs raugāties uz Satversmes 81.pantu, nekas netraucē Ministru kabinetam, izņemot tās jomas, kas nav aizsargātas ar 81.pantu, tātad Saeimas Vēlēšanu likums, Likums par tiesu varu, Ministru kabinets kādus grozījumus varētu izdarīt arī Satversmes 81.panta kārtībā.

Man ir grūti prognozēt, protams, kā kabinets rīkosies, un līdz ar to nu... tas jautājums ir, ko es sagaidu.... nu, te varētu būt dažādas rīcības. Bet tīri teorētiski es sagaidu visas šīs, jo visas šīs ir, manuprāt, teorētiski iespējamās.

Bet, protams, ka šis pārejas noteikums uzdod iesniegt izvērtējumu.

I.Čepāne.

Un sakiet, ko jūs teorētiski sagaidāt tālāk. Tātad te ir 1.jūnijs. Nu, pieņemsim divas iespējas... vai būs atzinums vai būs kādi likumprojekti... vai viens likumprojekts... nu, tur dažādi var būt. Pēc tam sāksies brīvdienas Saeimai. Nu un pēc tam būs gads līdz vēlēšanām.

G.Kusiņš.

Nu, ņemot vērā to, ka Saeimai ir parasti pēc Jāņiem brīvdienas, un pašreizējo praksi, ka atsevišķi jautājumi var tikt politiski aktualizēti, iesniedzot dažādas vēstules parlamentam, es domāju, ka dažādus aicinājumus var parlamentam izteikt, lai tas pēc iespējas ātrāk kaut ko varētu Saeima pieņemt arī steidzamības kārtībā. Es šeit nevaru pateikt precīzi, cik ilgā laikā un kādi grozījumi tiks izskatīti Saeimā un... ne mans mandāts atļauj, ne arī tas ir teorētiski iespējams. Bet vienīgi tas, ko es gribu pateikt, ir tas, ka pēc manā rīcībā esošās informācijas šī darba grupa, kas tika

izveidota, ir savu izvērtējumu jau devusi un cik es saprotu, tad uz klausot Tieslietu ministrijas pārstāvi, mēs varētu pārliecināties, ka šis izvērtējums ir jau gatavs, arī pirms likumdevēja noteiktā termiņa un Tieslietu ministrija tad varētu pateikt, kā viņa tālāk rīkosies, lai negaidītu šo 1.jūniju. Jo, ja izvērtējums ir gatavs, tad šos likumprojektus var sagatavot jau kaut vai rīt.

I.Čepāne.

Paldies.

A.Endziņš.

Vai vēl būtu kādi jautājumi? Jelāgina kungs, lūdzu.

J.Jelāgins.

Tieši par šo te pašu punktu. Tieši šis apstākļi par 7.punktu mulsina pieteikuma iesniedzēju un, cik es saprotu, ka pēc viņu domām nekas nemainīsies. Vai šādas redakcijas jau ir bijušas pārejas noteikumos agrāk un kuriem ir sekojuši likumprojektu grozījumi? Vai nebija tāda redakcija, kas... vai nebūtu tā, ka ja būtu vēl papildus rakstīts un... nepieciešamības gadījumā sagatavot nepieciešamos grozījumus likumos, varbūt šāds pieteikums nemaz nebūtu radies. ...

G.Kusiņš.

Nu, godīgi sakot, es nevaru restaurēt atmiņā, vai bija priekšlikums ierakstīt un sagatavot nepieciešamos grozījumus, es varu restaurēt atmiņā tikai to, ka Saeimas komisijas sēdē tad, kad tika apspriests tas, tad bija divi priekšlikumi — sagatavot izvērtējumu līdz gada beigām vai sagatavot izvērtējumu līdz jūnijam... Un, ņemot vērā to, ka šī lieta ir aktuāla, Saeimas komisija izšķīrās par to, ka līdz jūnijam un nevis līdz gada beigām un pārmērīgi vilkt garumā.

Pirms tam šāds pārejas noteikums, protams, šajā likumā nebija. Un, godīgi sakot, nu man ir jāpiekrīt pieteikuma iesniedzēju viedoklim tajā daļā, ka šis varbūt ir tāds netipisks uzdevums Ministru kabinetam iesniegt izvērtējumu. Bet es negribu teikt, ka šī ir tipiska situācija. Manuprāt, šī ir ļoti netipiska situācija un netipiskās situācijās ir iespējama arī individualizēta pieeja. Līdz ar to Saeima, pieņemot šo pārejas noteikumu, ir devusi uzdevumu... un, cik es saprotu, tad no Ministru kabineta dokumentiem, arī tiem, kas ir pievienoti lietā, Ministru kabinets ir ļoti precīzi sapratis, ko Saeima vēlās un ir izvērtējis visus šos ierobežojumus, uz klausot dažādu institūciju viedokļus, tajā skaitā gan tos, kas teiksim, Satversmes aizsardzības biroju, gan Valsts cilvēktiesību biroju, visus ieinteresētos viedokļus, lai sagatavotu kaut kādu vērtējumu.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi vēl būtu jautājumi? Man būtu jautājums Kusiņa kungam.

Jums kā juristam un kā Saeimas Juridiskā biroja vadītājam. 17.pantā ir noteikts šis sadarbības fakts ar Valsts drošības komiteju noilguma termiņš. Ja šis noilguma termiņš izbeidzas, tad šo sadarbības faktu vairāk nevarēs konstatēt. Un ja šī apstrīdētā norma tiek izslēgta no likuma,

kas notiks ar šā likuma 17.pantu? Vai šis pants paliek tādā gadījumā redakcijā, kāda bija uz šo grozījumu izdarīšanu jeb šāda 17.panta vispār nebūs?

G.Kusiņš.

Jāsaka, ka šis ir juridiski interesants teorētisks strīds... un, godīgi sakot, mēs ar Datova kungu nupat pirms sēdes tieši par to arī runājām.

Redziet, likumdevēja tiesības tomēr ir Saeimai un tautai. Satversmes tiesai nav likumdevēja tiesības, nav tiesības ierakstīt kaut ko, kas kādreiz būtu bijis likumā. Un te ir, respektīvi, nav tiesības, manuprāt, pat atjaunot veco redakciju, jo veco redakciju ir atcēlis likumdevējs. Tātad negribot šādu redakciju. Šeit, protams, ir tāda vienkāršota situācija, ka tika desmit gadi aizstāti ar divdesmit gadiem. Bet, pieņemsim, ja Satversmes tiesa atceltu grozījumu kādā likumā un pieņemsim, ka būtu kādas institūcijas nosaukums mainīts — Ministru padome uz Ministru kabinetu — un kaut kādu iemeslu dēļ atceltu šo lēmumu, tas jau nenozīmētu, ka ir atjaunojusies Ministru padome. Man šķiet, ka šādā situācijā, kad pieteikuma iesniedzēji vēlās izslēgt visu 17.pantu, manuprāt, likumā paliktu tukša vieta, ja to tā teorētiski var nosaukt... Un nebūtu ne ierobežojuma termiņa un nebūtu arī tas, ka šo faktu nedrīkst izmantot tiesību attiecībās pret šo personu. Manuprāt, nu, šeit var būt ļoti dažādas juridiskas interpretācijas, kas, manuprāt, nevis atvieglotu šo lietu, bet tikai sarežģītu. Un līdz ar to, lai būtu tiesiskā noteiktība, es uzskatu, ka šādam 17.pantam, neatkarīgi no tā, kāda tur ir redakcija, viņam ir jābūt, jo tas ir vienīgais, kas pasaka, ka tiesību attiecībās kaut ko var vai nevar izmantot un cik ilgā laikā var konstatēt šo sadarbības faktu 14. un 15.pantā noteiktajā kārtībā. Savādāk iznāks tā, ka tie ierobežojumi, kas neapšaubāmi, ir ar pagaidu raksturu, var tikt sākti saprast kā pastāvīgi ierobežojumi, kas ir pilnīgi pretēji tai sākotnējai koncepcijai.

A.Endziņš.

Tad es saprotu, ka ja šim sadarbības faktam ar... jeb fakta konstatēšanai vairs nebūs noilguma, tad varēs konstatēt vienmēr saskaņā ar šo 14. un 15.pantu? Un tātad pēc jūsu loģikas iznāk, ka zūd jebkāda jēga šādas normas atcelšanai?

G.Kusiņš.

Man šķiet, ka ja šo normu atceļ, tad paliek tukša vieta un tad nav skaidrs, vai šo faktu var izmantot tiesību attiecībās ar šo personu pēc kādiem gadiem, vai nevar. Un tad, godīgi sakot, likums zaudē savu sākotnējo ieceri un vienoto organisko veselumu. Jo likumam ir nepieciešams šāds pants, kas reglamentē šos jautājumus. Tur nevar būt tukša vieta. Tur ir nepieciešams noteikt, neatkarīgi no tā, vai tur ir desmit gadi vai divdesmit. Tur ir skaidri jāpasaka attiecībā uz 14. un 15.pantu, un tur ir skaidri jāpasaka, vai šis fakts ir vai nav izmantojams attiecībā uz personu. Tur nevar palikt tukšs un neskaidrs. Tad būs tāds klībs likums ar caurumu.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi vēl ir jautājumi? Nav.

Bartaševiča kungam ir jautājumi? Lūdzu.

A.Bartaševičs.

Jā, man ir sekojošs jautājums. Kāds likumdevējam bija pamats jeb iemesls likuma pieņemšanas steidzamībai? Un kāpēc tik lielā steigā visu to izdarīja un no citas puses netaisnāja izmaiņas likumos, kur visi tie ierobežojumi ir uzskaitīti. Un faktiski likums tika pieņemts gandrīz vienas dienas laikā.

G.Kusiņš.

Paldies. Jā, šis ir ļoti labs jautājums. Jo, manuprāt, šajā tiesas procesā nav izskanējis arī tas iemesls, kāpēc tad šis grozījums radās. Kā jūs ziniet, šis grozījums radās pēdējā brīdī, bet viņš radās pēdējā brīdī nevis kaut kādu citu iemeslu dēļ, bet tādēļ, ka sākotnēji pieņemtais grozījums šajā pašā likumā tika atdots atpakaļ Saeimai atkārtotai izskatīšanai. To izdarīja Valsts prezidente ar motivētu rakstu un atkārtoti izskatot Prezidentes motivētos iebildumus, tika konstatēts, ka tas sākotnējais grozījums satur tādus jautājumus, ko nav iespējams atrisināt līdz šo desmit gadu notecēšanas beigām. Tas bija jautājums par kartotēkas publiskošanu, tas bija jautājums, kurus izvirzīja personas datu aizsardzības institūcijas — cik lielā mērā un kas varēs piekļūt un kas nevarēs piekļūt... Šā iemesla dēļ atkārtoti izskatot Prezidentes otrreizējai caurlūkošanai iesniegto likumprojektu tika pieņemts, cik es saprotu, Juridiskās komisijas lēmums izdalīt vienu lietu no kopējās grozījumu masas un to pieņemt kā atsevišķu grozījumu. Tas šobrīd tad arī ir šis 17.pants jaunā redakcijā kopumā ar šo pārejas noteikumu 7.punktu.

Nu kāpēc tas bija pēdējā brīdī. Protams, vienmēr var pateikt, ka Saeima ir novilkusi kaut ko garumā un tas varbūt acīmredzot ir tāds visvienkāršākais un pirmais, kas iešaujas prātā. Bet patiesībā, kā es jums jau izstāstīju, šis grozījums radās ņemot vērā to, ka atkārtoti izskatot šo likumu, tika konstatēts, ka visu problēmu kopumu līdz desmit gadu termiņa beigām nav iespējams atrisināt. Un galvenais strīdus iemesls acīmredzot bija par kartotēkas publiskošanu.

A.Endziņš.

Paldies. Vai vēl ir kādi jautājumi?

A.Bartaševičs.

Bet jūs neatbildējāt uz manu otro jautājumu, kāpēc tik lielā steigā un...

G.Kusiņš.

Jā, jā, es atvainojos. Tātad, kā jūs ziniet, tad 3.jūnijā beidzās šie desmit gadi, kas sākotnēji bija noteikti 17.pantā un līdz ar desmit gadu izbeigšanos izbeigtos arī šī fakta pārbaudes konstatēšana. Tātad 14. un 15.pantā paredzētā pārbaudes kārtība, ka persona var... lai gan viņa ir ierakstīta kaut kādos sarakstos, varētu atgūt savu labo vārdu caur tiesu pierādot, ka viņa nav sadarbojusies. Tātad, lai nodrošinātu personām gan tiesības atjaunot savu labo vārdu arī pēc desmit gadiem, gan arī to, ka nepieciešams rūpīgi izvērtēt katru ierobežojumu, un šeit jums ir taisnība, ka Prezidente norādīja, atpakaļ iesniedzot Saeimai likumprojektu, ka jāizvērtē konkrēti, tieši tādēļ tika izvēlēts šāds risinājums, pagarinot šo ierobežojumu termiņu, vienlaikus izvērtēt un pēc tam atcelt

tos, kas ir nepamatoti. Šī steiga ir tāda, ka mums šis konstatējums radās tikai dažas dienas pirms 3.jūnija, kad notecēja šis termiņš un likumprojekta izskatīšanas kārtība liedza šos trīs lasījumus un pēc tam vēlāk būtu pilnīgi nepieļaujami, ja visi šie grozījumi zaudētu spēku un tad Saeima sāktu izvērtēt vēl pēc tam, kad viņi jau zaudējuši spēku.

A.Bartaševičs.

Kas konkrēti izmainītos, ja, teiksim, pēc 3.jūnija tie grozījumi tiktu pieņemti pēc būtības? Un tas būtu vēl labāk, jo Saeimai būtu termiņš izvērtēt visus ierobežojumus un pieņemt pa jaunam. Faktiski uzdevums tiktu izpildīts jebkurā gadījumā un nevajadzētu tad rakstīt uzdevumu Ministru kabinetam, lai to darītu. Saeimai pašai ir jāizvērtē visu ierobežojumu nepieciešamību.

G.Kusiņš.

Jā, es sapratu...

Nu, es tā tēlaini atbildēju. Juridiski korekti ēku var būvēt divos veidos. Būvējot no jauna korekti un aizstājot kaut ko ar jaunuzbūvēto, vai arī nojaucot pilnīgi visu, atstājot haosu, kur pilnīgi neviens neko vairs nevar pierādīt un tad likt pa vienam katram mazam ierobežojumam klāt. Manuprāt, abas divas sistēmas var tikt izmantotas atsevišķos gadījumos, bet šajā reizē Saeima uzskatīja par nepieciešamu saglabāt pašreizējo sistēmu un atteikties tikai no tiem, kas ir nevajadzīgi nevis atteikties no pilnīgi visiem un tad ieviest vēl kaut kādus, kurus viņa uzskata par nevajadzīgiem. Šāda pieeja, liekas, manuprāt, liecinātu par to, ka likumdevējs ir ļoti nekonsekvents, ka viņš atceļ pilnīgi visus un pēc tam pēc pāris mēnešiem sākt likt kādā likumā.... kā Likumā par valsts noslēpumu jeb vēl kādos likumos, dažus iekšā.

A.Bartaševičs.

Tā... nākošais jautājums. Vai piešķirot pielaides valsts slepenajiem dokumentiem... piederība pie VDK... vai persona bija VDK aģents vai dzīvokļa turētājs vai sadarbojās ar VDK, ir vienīgais kritērijs, uz kā pamata var šo pielaidi piešķirt? Vai var būt vēl citi kritēriji?

G.Kusiņš.

Nu jāsaka, ka šīs lietas publiskais raksturs liedz runāt par valsts noslēpuma lietām publiski. Bet es varu apliecināt, ka tas nav vienīgais kritērijs, bet es varu apliecināt, ka tas ir viens no kritērijiem. Nu tiktāl, ciktāl iespējams publiski atbildēt...

A.Bartaševičs.

Paldies.

A.Endziņš.

Paldies. Vai ir vēl kādi jautājumi? Nav.

Man būtu jautājums Kusiņa kungam. Kā jūs redzat no pieteikuma un no lietas materiāliem, tad pieteikuma iesniedzēji apstrīd šā likuma 17.pantu un pārejas noteikumus. Tajā pat laikā

juridiskais pamatojums šajā pieteikumā vairāk ir vērsts uz Vēlēšanu likumu, uz Civildienesta likumu un šo likumu neatbilstību Satversmes 101. pantam, Konvencijas 14.pantam, kā arī 1.Protokola 3.pantam. Kāds ir jūsu viedoklis... Vai Satversmes tiesai būtu jāvērtē visi šie speciālie likumi šīs konkrētās lietas ietvaros, izmantojot šo vārdu salikumu... izmantot tiesiskajās attiecībās pret personām, kā arī turpmāk būtu aizliegts.

G.Kusiņš.

Jāsaka, ka es nekādā gadījumā ar savu atbildi negribu aizskart jūsu tiesības lemt, kā jūs uzskatīsiet to par nepieciešamu un es varu izteikt tikai savu privātu viedokli. Man liekas, ka šinī gadījumā ir ļoti tādas... ir risks radīt neskaidru situāciju, jo vairākas reizes, godīgi sakot, Satversmes tiesas spriedumu spēkā esamība ir saistīta... jeb kaut kādas normas atcelšana ir saistīta ar kaut kādu apstākļu konstatēšanu. Tas bija lietā attiecībā uz Kriminālprocesu, tas bija arī vairākās citās lietās. Un no kodifikācijas viedokļa ir ļoti grūti konstatēt, vai Satversmes tiesas noteiktais apstāklis ir iestājies vai nav iestājies. Teiksim, ja procesā... ja šī advokāta lietu tiktu sakārtota atbilstoši tiesiskās valsts principiem. Vai arī bija likumā... attiecībā uz valsts amatpersonu godu un cieņu... Tur bija pilnīgi pamatoti atzīts, ka 271.pants ir pārāk plašs valsts amatpersonu uzskaitījums, bet patiesībā spriedums bija vērsts uz to, ka teorētiski tā varētu būt, ka varētu maza kategorija tikt aizsargāta. Bet cik maza? Tas netika pateikts. Saeima atcēla, protams, visus, bet, teiksim, ja Saeima būtu atcēlusi tikai vienu, būtu ļoti grūti pateikt... Nu, it kā ir sašaurinātas, bet vai ir tik tālu sašaurinātas, cik Satversmes tiesas spriedumā ir noteikts? Manuprāt, no praktiskās piemērošanas viedokļa var rasties ļoti lielas neskaidrības. Un jāsaka, ka mēs esam jau arī Saeimas Juridiskajā biroja praksē saskārušies ar to, ka mēs nespējam sniegt konkrētu, precīzu viedokli par to, vai šī norma ir spēkā vai nav spēkā, ja viņa ir sasaistīta ar kaut kādu nosacījumu.

Protams, Satversmes tiesa var izmantot to formulu, ko, cik es saprotu, ir piedāvājis Valsts cilvēktiesību birojs, ka šie nosacījumi attiecībā uz kaut ko būtu zaudējuši spēku. Bet man šķiet, ka arī pie šādas formulas nu īstas skaidrības nav, jo pieteikuma iesniedzēji, manuprāt, būtu pareizāk rīkojušies, lai gan man nevajadzētu dot viņiem padomu, bet ja būtu apstrīdējuši šos konkrētos ierobežojumus nevis šo desmit gadu pagarinājuma termiņu. Lai gan, godīgi sakot, protams šīs ir tādas savstarpēji saistītas lietas.

Ko, man šķiet, tas vēl vairāk dotu? Man šķiet, ka tas vairāk dotu, ka ļautu gan pieteikuma iesniedzējam, gan tiesai konkrēti izvērtēt konkrēto lietu. Tas, kas šobrīd ir neparasts šai lietai, ka tiek apstrīdēts pilnīgi viss kopums pret kaut kādu, es atvainojos, pret vienu Satversmes pantu, Cilvēktiesību konvenciju un Protokolu. Kopums pret kopumu, kas tikai daļēji pārklājās.

Nu... man ir grūti pateikt... Ja tā iecere ir bijusi apstrīdēt konkrētas lietas, tad man šķiet, ka pieteikuma iesniedzējam būtu bijis pareizāk iesniegt pieteikumu par konkrētu likumu, šinī gadījumā ņemot vērā tos pieteikuma iesniedzēju motīvus šinī gadījumā Saeimas Vēlēšanu likumu, Pašvaldību vēlēšanu likumu, Valsts Civildienesta likuma apstrīdēšana, vai viņi atbilst Satversmes 101.pantam vai Latvijas starptautiskajām saistībām vai nē.

Bet es vēlreiz gribu nobeigumā teikt, ka es nekādā gadījumā negribu aizskart Satversmes tiesas kompetenci lemt šajā jautājumā, kā jūs to uzskatīsiet par nepieciešamu. Man vienkārši liekas,

ka tāda konstrukcija, ka Satversmes tiesa atceltu kādu pantu, kas formāli nemaz nav apstrīdēts pieteikumā, nu, tas būtu ļoti jocīgi un tā grūti interpretējams no tiesību teorijas viedokļa.

A.Endziņš.

Paldies. Man būtu vēl viens jautājums saistībā ar Bartaševiča kunga jautājumu kontekstā jums, kad viņš jautāja, vai Saeima nevarēja izvērtēt tad vienlaikus visus šos ierobežojumus kā tādus. Sakiet, Kusiņa kungs, vai Saeimā ir tāda prakse, ka ar vienu piegājieni vienā likumprojektā tiek izdarīti grozījumi kādos desmit vai četrpadsmit likumos?

G.Kusiņš.

Nu, jāsaka, ka tādas prakses nav un šī prakse tika atzīta par nepareizu no kodifikācijas viedokļa, jo kādreiz Augstākās padomes laikā gan bija tādi likumi ar nosaukumiem “par grozījumiem dažos likumdošanas aktos”, bet nu katrā ziņā pēc 1993.gada likumi ar šādiem nosaukumiem netiek pieņemti, jo tiesiskā kārtība un noteiktība prasa, lai Saeima ar vienu likumu grozītu vienu likumu nevis mēģinātu ar vienu likumu grozīt visā Latvijas tiesību sistēmā esošus kaut kādas normas vairākos likumos. Ir gan atsevišķi izņēmumi tad, kad mainās terminoloģija, teiksim, uzņēmējs – komersants... tad tiek ierakstīts, ka šī lieta tiek piemērota interpretācijai... bet nekad tas netiek piemērots tā, ka ar vienu likumu tiek atcelti kaut kādi... šinī gadījumā deviņpadsmit citi likumi.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi vēl ir jautājumi? Čepānes kundze.

I.Čepāne.

Bija nelieli jautājumi par interpretāciju. Pieņemsim, Satversmes tiesa izpilda tagad šo lūgumu. Un tiek atceltas apstrīdētās normas. Kā jūs uzskatiet, vai šajos pdsmit likumos tās normas ir spēkā piemērojot praksē? Kas to noteiks? Kā tad tur notiks?

G.Kusiņš.

Nu... Ja tā tīri privāti... Es lasītu ne tikai tad to galīgo redakciju, es gribētu izlasīt visu to potenciālo spriedumu, kas tad tur ir rakstīts, jo ja tur ir rakstīts, ka visu atcelt, tad es gribētu redzēt to pamatojumu visu atcelt. Bet šinī gadījumā es vēlreiz gribu atkārtot to, ka man šķiet, ka tiesiskā noteiktība un skaidrība prasītu, lai tiktu izvērtēts katrs likums, kas varētu tikt apšaubīts un otrkārt, man šķiet, ka tam 17.pantam tajā likumā ir obligāti jābūt. Viņš nevar tur nebūt. Vienalga, kādā redakcijā. Līdz ar to atceļot viņu, ja izveidojas tukša vieta, nu... ir ļoti grūti interpretēt. Es saprotu, ka pārejas noteikumu var atcelt, to varētu saprast, ņemot vērā, ka Kabinets to noteikumu ir izpildījis, tam varbūt nebūtu tiešu juridisku seku. Bet pateikt, ka ir atjaunojusies vecā redakcija, nu... es nezinu. Tas katrā ziņā tiesību teorijā radītu ļoti lielas diskusijas un es saprotu, ka Satversmes tiesa var aicināt uz šādu diskusiju, kas notiek tādā gadījumā, bet nu šādas situācijas nav bijušas, vismaz es neatceros, ka ir tik neskaidri, ka ir atcelts grozījums un nav skaidrs, vai ir atjaunojusies vecā redakcija vai nav atjaunojusies vecā redakcija. Vai ir desmit gadi vai nav desmit gadi. Ļoti dīvaini.

A.Endziņš.

Paldies. Vai ir vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies, Kusiņa kungs.

Tālāk tiks uzklāstas pieaicinātās personas. Mums ir četras pieaicinātās personas:

Valsts Cilvēktiesību biroja pārstāvis, Rehabilitācijas un specdienesta prokuratūras pārstāvis, darba grupas par VDK štata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamības un pamatotības izvērtēšanu pārstāvis un Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra vadītājs.

Lietas dalībniekiem ir jautājums. Kāds ir jūsu viedoklis, kādā secībā uzklāst pieaicinātās personas? Nav viedokļa... pēc tiesas ieskatiem.

Tad varbūt arī tādā secībā, kā es nosaucu, tad kā pirmā pieaicinātā persona — Valsts Cilvēktiesību biroja pārstāve — Anita Kovaļevska.

A.Kovaļevska.

Godātā tiesa! Tiesas sagatavošanas gaitā tika lūgts arī Valsts cilvēktiesību biroja viedoklis par šo situāciju.

Jāsaka, ka mūsaprāt šī situācija tiešām arī nav nebūt vienkārša un viennozīmīga, jo šo te likumprojektu, grozījumus, ir grūti vērtēt tā visā kopumā un atbilstību tām normām, kas ir norādītas pieteikumā un ir arī grūti viņu vērtēt atrauti no tiem ierobežojumiem, kas ir noteikti pārējos likumos.

Un līdz ar to mēs arī izvērtējam, ņemot vērā tād pieteikumā norādīto, ka tiek apstrīdēta atbilstība Satversmes 101.pantam, Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas 14.pantam un 1.Protokola 3.pantam to daļu, kas attiecas uz šajās te normās noteiktajām tiesībām, tād uz vēlēšanu tiesībām un tiesībām pildīt valsts dienestu.

Bet šeit arī tiešām ir šī te situācija, ka tādā šie te grozījumi, viņi pasaka, ka divdesmit gadus ir pieļaujams izmantot tiesiskajās attiecībās pret personu šo te konstatēto sadarbības faktu ar VDK. Un sanāk, ka ir jāstāsta, nu, kādā tad veidā tiek izmantots šajās tiesiskajās attiecībās.

Un, kā jau arī Kusiņa kungs uzskaitīja, tur ir ļoti daudz tie likumi. Daļa tikai attiecas uz to situāciju, kas tiek apstrīdēta un tas mūsu vērtējums, izejot cauri šiem te likumiem, ir, ka šī te norma neatbilst Satversmes 101.pantam un Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas 1.Protokola 3.pantam saistībā ar 14.pantu, ciktāl šī norma attiecas uz ierobežojumiem, kas noteikti attiecībā uz vēlēšanu tiesībām un tiesībām pildīt valsts dienestu. Turklāt, attiecībās uz tiesībām pildīt valsts dienestu, tur arī ir tā, ka Civildienesta likumā tie ierobežojumi ir noteikti pārāk plaši un nekonkrēti, arī Policijas likumā, bet tajā pašā laikā arī mēs savā viedoklī norādījām, ka mēs pieļaujam, ka, piemēram, Valsts drošības iestāžu likumā vai likumā Par valsts noslēpumu noteikti ierobežojumi varētu tikt saglabāti.

A.Endziņš.

Paldies, Kovaļevskas kundze. Man ir jautājums tāds, ko es jau uzdevu Kusiņa kungam. Kāds ir jūsu viedoklis... vai šīs lietas kontekstā, kur tiek apstrīdēti tikai šie grozījumi likumā, tas ir 17.pants un pārejas noteikumu 7.punkts, var tikt saistīts jau ar konkrētu aizliegumu apspriešanu konkrētos likumos, kas tieši pieteikumā apstrīdēti netiek.

A.Kovaļevska.

Mēs varam teikt, ka mūsu situācija, protams, ir daudz vieglāka varbūt, nekā tas ir jums, jo mēs varam vienkārši skatīties un mūsu šim atzinumam nav tāda spēka, ka tas mainītu kaut ko, kādu normu atceltu. Bet, protams, Satversmes tiesai ir arī savi noteikumi, sava darba kārtība un, teiksim, tādi ierobežojumi un es, godīgi sakot, es nezinu, vai, teiksim, ir pieļaujama šāda situācija, ka it kā no vienas puses ir apstrīdēta konkrēta norma, grozījumi konkrētā likumā, un ka it kā nu.... Protams, tā situācija veidojas īpatnēja. Sanāk, ka it kā Satversmes tiesa izvērtē citas likumu normas, jo pēc būtības sanāk, ka ir jāizvērtē tas, vai šie ierobežojumi, kas noteikti Civildienesta likumā, vai viņi ir atbilstoši šīm te normām un tikai tad var izdarīt secinājumu, vai apstrīdētā norma atbilst. Tā situācija ir ļoti interesanta un man ir grūti konkrēti atbildēt.

A.Endziņš.

Paldies. Tiesnešiem ir kādi jautājumi? Nav. Lietas dalībniekiem?

A.Bartaševičs.

Man būtu viens jautājums. Ko jūs domājat par procedūru, kādā veidā tiek konstatēts pats fakts, ka persona sadarbojas ar VDK? Vai ar to ir pietiekami, lai piemērotu pret šīm personām ierobežojumus, kas ir izklāstīti likumos, par ko jau es minēju. Pieņemsim, vai tajā procedūrā ievērots galvenais motīvs, ka vērtēta personīgi katra indivīda darbība VDK komitejā un vai viņš atbilst, pieņemsim... vai pret viņu var piemērot to ierobežojumu, kas pamatots ar konkrētu amatu un konkrētu posteni, ko viņš nevarēs ieņemt pēc šī likuma piemērošanas.

A.Kovaļevska.

Nu, šeit, manuprāt... Viena lieta ir tāda, ka, piemēram, tas, kas arī tika minēts par šo starptautisko darba organizāciju, tur varbūt ne tik daudz bija minēts par to, kāda ir procedūra, kādā izvērtē tur konkrētās personas šo sadarbības faktu vai kaut ko tādu... bet gan jautājums par to, vai tā kā tas ir noteikts uz visu civildienestu, nevērtējot katra kaut kāda civildienesta dažādo amatu, dažādās funkcijas... Tas ir tas pārāk plašais... Varbūt atsevišķos amatos ir pamatoti neļaut tos ieņemt personām, kas ir sadarbojušās ar VDK vai bijušas VDK štata darbinieks, savukārt atsevišķos Civildienesta amatos tam nav pamata.

A.Bartaševičs.

Tātad.. Vai es pareizi sapratu, ka tā procedūra, kas ielikta likumā, kuru mēs apstrīdam, ir neatbilstoša pati par sevi?

A.Kovaļevska.

Nē, es domāju, ka tā procedūra... tā procedūra neatrisina vienkārši šo te problēmu, jo ir ar tiesas lēmumu varbūt konstatēts sadarbības fakts, bet mums ir tālāk likumi, kas nosaka ierobežojumus, ka persona nevar ieņemt vispār nevienu amatu civildienestā. Un tā problēma ir tā, ka šāds ierobežojums, ka vispār nevienu amatu civildienestā... ka tas ir pārāk plašs...

A.Bartaševičs.

Jā, bet kā jūs uzskatāt, kā šo problēmu var atrisināt? Ar kādiem paņēmieniem? Ieviešot izmaiņas citos likumos vai konkrēti šajā likumā? Un jūsu redzējums, kādā veidā tam vajag būt?

A.Kovaļevska.

Nu, droši vien, ka vislabākais risinājums ir veikt izmaiņas citos likumos, tātad attiecīgi Civildienesta likumā, tad precizēt, uz ko varbūt saglabājams vai uz ko nebūtu saglabājams.

A.Bartaševičs.

Paldies.

A.Endziņš.

Kusiņa kungam ir jautājums?

G.Kusiņš.

Īss jautājums. Jūs sakāt, ka... pielietojot arī to konstrukciju, ko jūs savā atzinumā paužat, ka šie grozījumi saistībā ar to, ka vēlēšanu tiesībām... un līdz ar to tad saistībā uz vēlēšanu tiesībām.... tad tie varētu būt nesamērīgi. Nu, prognozējot pat šādu, teiksim, scenāriju.... Sakiet, lūdzu, vai tur neiznāktu tā, ka tiktu atcelts, bet nebūtu nekas vietā, jo, teiksim, Eiroparlamenta vēlēšanu likumā ir rakstīts, ka tomēr šim cilvēkam ir jāpaziņo kaut kas, nu tad tas tiek vēlētajam darīts zināms un vēlētajī tad arī to izvērtēs.... Savukārt, ja to pavisam atceļ, tad iznāk neatbilstība Eiroparlamenta

vēlēšanu likumam. Tātad, pirmkārt, tas ir jāpaziņo. Savukārt, Saeimas un pašvaldības vēlēšanās... acīmredzot, kam ir vēl lielāka nozīme, tas netiek paziņots. Vai šāda vienkārši mehāniska atcelšana neko neliekot vietā ir iespējama?

A.Kovaļevska.

Es domāju, ka atcelšana nerada nekādu problēmu iekļaut šajos likumos tādu normu, ka ir jāpaziņo par sadarbības faktu ar VDK.

G.Kusiņš.

Nē, mans jautājums bija... ja Satversmes tiesa atceļ...

A.Kovaļevska.

Jā... nu tad, protams, uzreiz automātiski šāda prasība neparādās. Bet Saeima pēc tam var jebkurā brīdī šādu prasību iekļaut, tur nav nekādu problēmu, manuprāt, ar to.

G.Kusiņš.

Labi. Paldies.

A.Endziņš.

Paldies. Vai vēl būtu jautājumi? Nav. Paldies, Kovaļevskas kundze.

Kā nākošā tiek uzklautā Reabilitācijas un specdienesta prokuratūras pārstāve Iveta Mēteles kundze. Lūdzu!

I.Mētele.

Godājamā tiesa! Arī Prokuratūrai lietas sagatavošanas gaitā tika lūgta informācija, un proti, tā bija informācija par pārbaudes lietām, kuras ir ierosinātas saskaņā ar likumu par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu izmantošanu, saglabāšanu, personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu.

Līdz šim brīdim, teiksim, statistika ir tāda, ka mums Prokuratūrā ir ierosinātas 290 lietas, 213 no kurām ir nosūtītas uz tiesu apzināta sadarbības fakta esamības vai neesamības konstatēšanai. 60 pārbaudes lietās Prokuratūra ir taisījusi atzinumu, ka ir notikusi apzināta sadarbība ar Valsts drošības komiteju. Bet tikai 10 pārbaudes lietās tiesa ir taisījusi spriedumu, ka sadarbības fakts ar VDK ir atzīts.

61 pārbaudes lieta ir izbeigta Prokuratūrā saskaņā ar minētā likuma 14.panta 14.punktu, proti, pārbaudāmā persona atzīst sadarbības faktu un lūdz lietu izbeigt.

A.Endziņš.

Cik personas?

I.Mētele.

61 ir atzinusi. Un pārsvarā, teiksim, šīs personas atzīst šo sadarbības faktu, jo no Totalitārisma seku dokumentēšanas centra ir saņemti dokumenti, vai nu tie ir aģentūras ziņojumi vai arī izziņas, teiksim. Tad tā persona tiek iepazīstināta ar šiem materiāliem un tad viņš izvērtē, vai, teiksim... jo Prokuratūra piedāvā: vai mums ir tie visi cilvēki jāsauc un jāpārbauda tā informācija vai tā ir patiesa. Un tad tas ir tas visizplatītākais, kādēļ persona šo sadarbību atzīst un tad lūdz lietu izbeigt.

Bet pārsvarā mums šī informācija ir ļoti retos gadījumos, pārsvarā ir tikai šīs uzskaites kartītes un reģistrācijas žurnāli. Un to mūsu darbu apgrūtina arī tas, ka mums nav to personīgo un darba lietu, kuras patreiz ir Krievijā. Kā arī, teiksim, 1994.gadā ģenerālprokurors Skrastiņš jau pieprasīja lietas Krievijai. Tas bija tieši par pieciem Saeimas deputātiem, kad tika pārbaudītas tās lietas. Bet atbilde bija ļoti īsa un kodolīga, ka starptautiskās palīdzības tas līgums... ka līgumā nav ietverta šīs lietas un ka palīdzība netiks sniegta. Tā kā viņi šīs lietas mums neizsniedz, kas arī ļoti apgrūtina mūsu darbu un to sadarbību pierādīt. Tā kā tādēļ ir arī šādi rezultāti.

A.Endziņš.

Paldies. Man būtu jautājums tāds: sakiet, cik daudz personas ir izmantojušas šajā 12.pantā paredzētās tiesības griezties ar iesniegumu, kad viņš ir saņēmis informāciju no Dokumentēšanas centra, ka it kā ir fiksēta viņa sadarbība un kad viņš griežas Prokuratūrā un ...

I.Mētele.

Tās ir šīs 290 lietas... 290 gadījumi.

A.Endziņš.

Tās ir pašas personas? Nevis teiksim, kad ...

I.Mētele.

Jā... Es atvainojos, man nebūs precīza šāda... bet tā ir procentuāli lielākā daļa ir, ka pašas personas griežas. Iestādes, teiksim, vai nu tā bija pašvaldības vai Saeimas Prezidijs, vai arī valsts iestādes, kurās, teiksim, aizliedz ieņemt amatus... tas ir pirmajos gados. Pēdējā laikā ļoti reti un procentuāli persona pati griežas.

A.Endziņš.

Paldies. Tiesnešiem kādi ir jautājumi? Nav.

Bartaševiča kungam ir jautājums? Lūdzu!

A.Bartaševičs.

Jā, man ir jautājums. Vienā no savām runām deputāts Ulme minēja, ka... runājot par tiem čekas maisiem, ka šie saraksti nav iegūti kaut kādā bruņotā iebrukumā čekā un atņemti viņiem pa ceļam sūtot uz Maskavu un tā tālāk.. es biju tieši tajā laikā deputāts un mēs staigājām starp Drošības

komiteju... to Stabu ielas kantori tukšo un Augstāko Padomi un tad tur šie maisi bija, kā saka, nolikti mums labi redzamā un pieejamā vietā.

Vai jums nav tādas aizdomas, ka šie maisi tika atstāti speciāli un ņemot vērā to, ko jūs teicāt, ka ļoti grūti VDK no Maskavas dabūt kādu informāciju par pārējām personām un par to informāciju, kura nav pieejama jums. Vai jums nav tādas aizdomas, ka šie maisi atstāti ir speciāli un faktiski ļoti nepareizi ir balstīties uz tiem un konstatēt kādu faktu un piemērot šos ierobežojumus.

I.Mētele.

Jā, vai tas ir speciāli, to es jums pateikt nevarēšu... Bet tādēļ arī ir šis likums un tādēļ mēs arī pārbaudām, teiksim, šo sadarbību. Mēs saucam, mēs pratinām cilvēkus, mēs pratinām tos pašu pārbaudāmo personu, bijušos VDK darbiniekus. Tādēļ tiek pārbaudīta tā informācija.

A.Bartaševičs.

Bet pārsvarā tajā kartotēkā atrodas dokumenti, kas saņemti no šiem maisiem? Tas ir pamats, uz kā fakta konstatēšana notiek?

I.Mētele.

Jā... Nu, konstatēšana... Tādēļ ir, teiksim, tā likuma noteikta kārtība, ka Prokuratūra pārbauda un tiesa vēlreiz pārbauda un tad taisa spriedumu. Teiksim, nav jau tādu gadījumu, kad, teiksim, dēļ vienas kartiņas un dēļ tā viena ieraksta žurnālā ir kategorisks secinājums izdarīts, ka tas cilvēks ir sadarbojies.

A.Bartaševičs.

Un cik lielā mērā izvērtējat... citus aspektus, izņemot pašu to fakta konstatēšanu, ka viņš ir sadarbojies un vai apzināti vai neapzināti... šī aģenta bīstamību vai novērtē Prokuratūra un tiesa un kādu citu informāciju jūs vēl vācat papildus?

I.Mētele.

Arī ar Augstākās tiesas Senāta lēmumu arī ir noteikts un kā tas arī ir likumā... galvenais ir pierādīt personas apzinātu, slepenu, teiksim, sadarbību... apzinātu sadarbību, ka tikšanās ir notikušas slepeni...

A.Bartaševičs.

Nu, praktiski neko citu jūs nevērtējat.

I.Mētele.

Nevērtējam un arī, kā ir noteikts, arī nav galvenais, kāda informācija ir iegūta Galvenais ir, ka ir iegūta informācija.

A.Bartaševičs.

Paldies.

A.Endziņš.

Paldies. Vai Kusiņa kungam ir vēl jautājumi? Nav. Paldies, Mēteles kundze.

Kā nākošo, liekas, ka būtu optimālāk uzklaut Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra vadītāju Induli Zālīti un pēc tam jau darba grupas pārstāvi. Jums nav iebildumu?

Lūdzu, Zālītes kungs!

I.Zālīte.

Godājamā tiesa! Totalitārisma seku dokumentēšanas centrs faktiski savu viedokli par šiem grozījumiem ir izteicis darbojoties Ministru kabineta grupā, kura izskata šo situāciju sakarā ar likuma grozījumiem. Tātad, piedalāties pie likuma normu izvērtēšanas.

Bet es domātu, ka šajā daļā visprecīzāk informāciju sniegs Ministru kabineta pārstāvis, Tieslietu ministrijas pārstāvis.

Ko es varbūt domāju, ka vajadzētu atzīmēt. Totalitārisma seku dokumentēšanas centrā rīcībā esošie dokumenti, tas ir, uzskaites kartotēka, uz kuras nav paša aģenta paraksta, aģentu reģistrācijas žurnāli, ļoti nedaudzas operatīvās lietas, kurās atrodami aģentu ziņojumi, bet kurās arī nav šo aģentu parakstu, paši par sevi nav nekāds pietiekams pierādījums, lai noteiktu aģenta sadarbības raksturu, dziļumu un tā tālāk.... vai tā bija apzināta vai slepena sadarbība...

Un tāpēc Prokuratūra veic pārbaudi, pieprasot no mums visu pieejamo informāciju, pieprasot to VDK darbinieku datus, kuri ir strādājuši tajās nodaļās, kurās iedomājama aģents būtu strādājis, darbojies un savācis pietiekami vispusīgu informāciju no tiem resursiem, kas Latvijā ir pieejami. Un pēc būtības aģenta bīstamība sabiedrībai vai... kā jautāja Bartaševiča kungs, ir noteikta tajos 14 likumos, kuros atrodami aizliegumi, jo pati sadarbība jau nav aizliegums pats par sevi. Tas ir aizliegums darboties kaut kādās noteiktās nozarēs vai piedalīties pasīvi vēlēšanās.

Dokumentēšanas centrā katru gadu tiek pārbaudīti nu... apmēram 15 000 iestāžu pieprasījumi par atsevišķām personām, tie, kas saistīti ar likumos noteiktajiem ierobežojumiem, un piemēram, 2004.gadā bija saņemti 83 personu pieprasījumi.

A.Endziņš.

Pašu personu?

I.Zālite.

Jā, pašu personu pieprasījumi., kas vispār nav daudz. Jāatzīmē, ka personu pieprasījumu skaits krasi kritās pēc 90.gadu vidus apmēram, kad, jāsaka, tie resursi bija izsmelti tādā ziņā, ka tās personas, kuras vēlējās par sevi uzzināt, to izdarīja 90.gadu sākumā.

Neskatoties uz to, personu pieprasījumu skaits krasi pieaug tajos gados, kad notiek Saeimas vai pašvaldību vēlēšanas. Var noprast, ka partijas pašas pieprasa jau no deputātu kandidātiem pirms to iesniegšanas listēs, saņemt no Dokumentēšanas centra šādu informāciju. Pēc tā, ko mēs redzam, mēs nevaram atbildēt Prokuratūras un tiesas vietā, bet pēc tā, ko mēs redzam, tad cilvēkiem ir dota iespēja juridiski šo jautājumu nokārtot, teiksim, tajā laika periodā, lai vēl paspētu izlemt par šo cilvēku ieslēgšanu vai neieslēgšanu vēlēšanu listēs, tas ir, lūgt ierosināt pārbaudes lietu Prokuratūrā, un pagūt saņemt tiesas spriedumu.

Tāpat droši var apgalvot, ka to personu skaits, kuras saņēmušas ir izziņu no Dokumentēšanas centra, ka pie mums ir atrodama informācija, ka viņa ir sadarbojusies ar Valsts drošības komiteju, tikpat apmēram... apmēram tikpat liels skaits, cik cilvēku dodas uz Prokuratūru, lai lūgtu ierosināt pārbaudes lietu, tikpat apmēram cilvēku izlemj nepiedalīties vai nu vēlēšanās vai izmainīt savu karjeru attiecīgi esošai likumdošanai, daļēji atzīstot to, ka, jā, tāda lieta bija. Daļa no šiem cilvēkiem pastāsta kaut ko vairāk, daļa šo izziņu nekomentē, bet to izmanto vienkārši savai zināšanai un izejot no šīs informācijas sakārto savu karjeru.

Ja mēs skatāmies, uz cik cilvēkiem varētu apmēram attiekties kopumā šie likuma ierobežojumi, tad precīzu skaitu šobrīd pateikt nevar, jo tas nav... Mēs pēc būtības esam arhīvs un mūsu uzdevumos neietilpst un to mēs nevaram izdarīt — pārbaudīt visus vārdus, vai tie ir

iedzīvotāju reģistrā, vai viņi vēl ir dzīvi, mēs viņus pārbaudām tad, kad cilvēks nāk un pieprasa informāciju, lai mēs būtu droši, ka tas ir tieši tas cilvēks.

Bet veicot aptuvenas tādas aplēses, man šķiet, ka tādu cilvēku nebūtu vairāk par 8-9 tūkstošiem kopumā, no kuriem puse droši vien ir pensijas vecumā. Nu, kaut vai piemēram. Dzīvs šobrīd ir tikai viens no bijušās LPSR Valsts drošības komitejas priekšsēdētājiem. Un neko daudz vairāk dzīvi nav arī vietnieki.

A.Endziņš.

Paldies. Zālītes kungs, man būtu jautājums sekojošs. Tad, kad šie grozījumi Saeimā tika izdarīti, gan pirms, gan arī pēc ir izskanējuši viedokļi, ka, lūk, šī informācija būtu jāpublisko. Tātad, jāpublisko visi šie saraksti, kas ir uzskaitē pie jums. Vai, teiksim, pēc šādas informācijas izskanēšanas masu medijos bija manāms... nu, pieplūdums lielāks, šī vēlme uzzināt — ir kaut kāda informācija par personu vai nē.

I.Zālīte.

Nu, godīgi jāsaka, ka pēc pēdējām, tas ir, pagājušā gada izmaiņām, nav pieaudzis to cilvēku skaits, kuri ir griezušies Dokumentēšanas centrā pēc informācijas. Bet, teiksim, politiķi šo jautājumu ir skāruši gandrīz nu ar perioditāti apmēram divi gadi... Tad sākotnēji 90.gados cilvēku pieplūdums krasi pieauga arī tad, kad šis jautājums tika aktualizēts politikā un tika aktualizēts līdz ar to arī masu medijos.

A.Endziņš.

Un vēl viens jautājums. Zālītes kungs, būtībā šī apstrīdētā norma saistībā ar 12.pantu, kas dod šo iespēju personai griezties pie jums un iegūt informāciju, ir vai nav šī sadarbības fakta un tātad arī .... nu, pēc tam caur Prokuratūru un caur tiesu mēģināt panākt savu rehabilitāciju. Ja, teiksim, šāda norma tiek atzīta par spēkā neesošu — kāds ir jūsu viedoklis? Jo ne vienmēr šī sadarbības fakta apzināta konstatācija nebūt nenotiek. Kāds ir jūsu viedoklis?

I.Zālīte.

Mans viedoklis ir, ka neierobežota VDK dokumentu publiskošana, kuros ir pieejama aģentu un... nu, lielāko tiesu tas attiecas uz slepenajiem palīgiem, uz aģentu vārdiem, ka tas varētu izsaukt ļoti negatīvas tendences sabiedrībā. Un šī pieredze nav balstīta tikai uz to statistiku, teiksim, ko mēs varam pierādīt un ko nevaram uz Latvijā esošās informācijas un dokumentu bāzes, bet arī uz to valstu pieredzi, kur tādā vai citādā veidā informācija tikusi publiskota. Nesen, pagājušā gada beigās es tikos ar Slovērijas valsts līdzīgas organizācijas vadītāju, ar kuru mēs arī diskutējām arī šo jautājumu un konkrēti Slovērijā bija nopludināti vairāki simti šo aģentu vārdi un tas ļoti nopietni ietekmēja šo personu dzīvi, šo personu ģimenes locekļu dzīvi. Un pie tam, Slovērijā nepastāvēja likuma norma, nepastāvēja procedūra, kā šo... kā būtu iespējams atgūt personai viņas labo slavu. un kas kompensētu morālos zaudējumus, ko šī ģimene ir cietusi, ja šī sadarbība nevar tikt pierādīta.

Tad vēl būtu jāatzīmē, ka dokumentācija par jebkura aģenta sadarbību ar specdienestu — tā ir slepena dokumentācija, ļoti ierobežota un tā tiek uzkrāta vienā vai divos dokumentu veidos tikai, kur tiek atklāta šī aģenta identitāte, un proti, tā ir aģenta personas lieta, kurā tiek uzkrāta visa informācija par aģenta personību, par viņa ģimeni, tiek uzkrāti šajā dokumentā aģenta raksturojumi pa gadiem, pārbaudes materiāli par aģentu, kā arī atlīdzība, kas izmaksāta aģentam par šo sadarbību.

Otra dokumentu grupa ir aģentu darba lieta, kurā tiek uzkrāta visa aģenta sniegtā informācija, vai tie būtu ar roku rakstīti ziņojumi vai drukāti ziņojumi, bet tie ir parakstīti ar viņa segvārdu vai arī audioieraksti, runājoties ar operatīvo darbinieku.

Un tikai šie divi dokumenti var precīzi noteikt sadarbības raksturu un formu.

Protams, no pieejamiem pierādījumiem var tikt izmantota aģenta paša liecība un operatīvā darbinieka liecība, kurš ir strādājis ar šo aģentu. Bet nu, Prokuratūra var apliecināt, ka diez ko runīgi šie cilvēki pret sevi nav.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi jautājumi būtu tiesnešiem? Nav. Bartaševiča kungam ir jautājumi?

A.Bartaševičs.

Jūs savā runā visu laiku minējāt aģentus un viņu darbību. Bet vai jūsu rīcībā ir štata darbinieku uzskaitē? Vai jūs štata darbiniekus kaut kādā veidā varat identificēt?

I.Zālite.

Kaut arī Valsts drošības komiteja bija relatīvi slepena iestāde un tajā bija vēl savas slepenākas un atklātākas daļas, tomēr informācija par Valsts drošības komitejas darbiniekiem ir pieejama bijušās Latvijas Kompartijas arhīvos...

A.Endziņš.

Tie ir štata darbinieki?

I.Zālite.

Jā, štata darbinieki, kad viņi ar Centrālās komitejas lēmumu tiek nozīmēti vai iecelti amatos par nodaļu priekšniekiem, daļu priekšniekiem, vadītājiem un tā tālāk... Šo cilvēku vārdi ir atrodami šobrīd atklāti pieejamās telefonu grāmatās, un nav bijuši pārāk daudzi gadījumi, kad VDK darbinieki ... nu, kā saka... uzķertos pārbaudēs no Naturalizācijas pārvaldes vai Civildienesta pārvaldes vai citām institūcijām, kuras pārbauda savus pretendētus.

Tātad šeit tiek izmantots praktiski netiešs dokuments... ne paši VDK dokumenti, organizācijas dokumenti, bet Latvijas Kompartijas dokumenti, kuri ir atzīti par autentiskiem.

Tad es varbūt vēl varētu atzīmēt vienu jautājumu... vienu lietu, ka visos gadījumos, kad tiek Prokuratūrā veikta pārbaude par sadarbības fakta konstatēšanu ar Valsts drošības komiteju, tiek veikta dokumentu analīze, proti, aģenta uzskaites kartiņas analīze... Un visos gadījumos šie dokumenti ir tikuši atzīti par autentiskiem.

Te ir atbilde varbūt uz to, vai tie ir piespēlēti vai safabricēti dokumenti.

A.Endziņš.

Paldies. Kusiņa kungam?

G.Kusiņš.

Jā, viens jautājums. Jūs jau nedaudz pieskārieties, bet likums "Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu" paredz to, ka Centra pilnvarotām amatpersonām ir tiesības prasīt bijušajiem VDK darbiniekiem un informatoriem, lai viņi sniedz paskaidrojumus par savu darbību VDK un par vispārējo VDK darbību. Sakiet, lūdzu.... nu tāds... nu, šo personu raksturojošs jautājums. Jūs jau pieminējāt, ka viņi nav diez ko runīgi attiecībā par sevi. Bet vai viņi šo pienākumu pilda kā tādi godīgi pilsoņi jeb turpina kaut ko slēpt jeb kā...? Kā tas ir? Viņi atnāk un visu stāsta vai godīgi nožēlo, ka viņi tur ir strādājuši vai kā?

I.Zālite.

Nu es palieku pie tā paša, ka pārāk runīgi viņi tomēr nav. It sevišķi to, kas skar citu personu vārdus vai to personu vārdus, kuri ir sadarbojušies ar Valsts drošības komiteju. Runīgāki bijušie VDK darbinieki ir par to jomu, kas skar Valsts drošības komitejas vispārīgos darbības principus. Bet tos mēs varam atrast arī pusatklātos avotos vai atklātos avotos un arī Latvijas Kompartijas dokumentos. Bet nevar arī noliegt, ka daži no bijušajiem Valsts drošības komitejas darbiniekiem, bet tikai daži, ir izrādījuši pietiekamu atsaucību un palīdzējuši Dokumentēšanas centram saprast, kā tad īsti strādāja Valsts drošības komiteja. Tas ir, ne tikai izejot no reglamentējošiem dokumentiem, no Kompartijas reglamentējošiem dokumentiem, bet kā notika darbība Valsts drošības komitejas iekšienē, kā tika realizēts Valsts drošības komitejas uzdevums.

Un faktiski visa šī informācija, ko mēs iegūstam, intervējot Valsts drošības komitejas darbiniekus, tiek iekļauta arī mūsu zinātniskajā darbā, tas ir, strādājot Latvijas vēsturnieku komisijā un kuras ikgadējos izdevumos mūsu Dokumentēšanas centra darbi tiek publicēti jau ilgākus gadus.

A.Endziņš.

Vai vēl ir kādi jautājumi? Bartaševiča kungs. Lūdzu!

A.Bartaševičs.

Vienā no Juridiskās komisijas sēdēm Satversmes aizsardzības biroja pārstāvis Dzenītis izteicās, ka, runājot par ierobežojuma termiņa pagarinājumu, viņš uzskatīja, ka obligāti ierobežojumi saglabājami likumos par valsts drošības iestādēm un likumā "Par valsts noslēpumu". Un tajā pat laikā viņš izteicās, ka ja likumdevējs izslēgs ierobežojumus šajos likumos, tad praksē šādi ierobežojumi tāpat saglabāsies. Kā jūs varat šo lietu komentēt? Kās tas ir iespējams?

I.Zālīte.

Nu, tad varbūt jāatgriežas pie 1995.gada, kad Totalitārisma seku dokumentēšanas centrs pēc veiktajām izmaiņām likumdošanā no Tieslietu ministrijas pārraudzības tika nodots Satversmes aizsardzības birojam. Un faktiski līdz ar to mums neradās nekādi jauni uzdevumi, ne arī mēs lemjām par pielaidēm valsts noslēpumiem un tā tālāk... mēs paliekam tas pats arhīvs, kas esam bijuši. Un galvenais iemesls, kāpēc mēs tikām nodoti Valsts drošības iestādei — Satversmes aizsardzības

birojam — uz to momentu bija, ka Prokuratūrai nebija izziņas iestādes, kura varētu veikt izziņu totalitāro režīmu noziegumu izmeklēšanā. Un pēc šo izmaiņu stāšanās spēkā, Dokumentēšanas centra darbinieki, pamatā vēsturnieki ar augstāko izglītību, tika apmācīti Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrā veikt nepieciešamās izziņas darbības tādā apjomā, kādas tās nepieciešamas šo retrospektīvo noziegumu izmeklēšanā. Teiksim, kur tomēr prevalē varbūt šīs vēsturnieku zināšanas.

Un tāpēc es nevaru nekādā veidā komentēt to sadaļu, kas attiecas uz Valsts drošības iestādēm. Mēs esam tas pats arhīvs, kas mēs bijām.

A.Endziņš.

Paldies. Ir vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies, Zālītes kungs.

Un tagad vārds tiek dots Darba grupas par VDK štata darbiniekiem, kā arī VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamības un pamatotības izvērtēšanu pārstāvei Indrai Gratkovskas kundzei. Lūdzu!

I.Gratkovska.

Godātā tiesa! Tieslietu ministrijā ar 2004.gada 6.septembra rīkojumu izveidoja darba grupu, lai izpildītu Ministru kabinetam doto uzdevumu, kas tād izriet no apstrīdētā likuma pārejas noteikumu 7.punkta, proti, lai darba grupa izvērtētu VDK informatoriem likumos noteikto ierobežojumu nepieciešamību un pamatotību.

Uz šo brīdi darba grupa ir tād apzinājusi šos likumus, kuros ir noteikti šie ierobežojumi, apzinājusi to institūciju viedokļus, kas ir iesaistīti attiecīgo likumu realizācijā vai saistīti ar to, tād šo institūciju viedokļus, apkopojusi tos un ir sniegusi tādu savu argumentāciju, kas varbūt nav vēl šobrīd detalizēta un pilnīga, ko mēs vēl nevaram saukt par izvērtējumu, taču tādu aptuvenu viedokli par to, vai darba grupa piekrīt šiem te institūcijas sniegtajiem viedokļiem, vai ne. Tād tas ir tas darbs, kas šobrīd ir izdarīts.

Šobrīd es varētu teikt, ka informatīvais ziņojums jeb izvērtējums pilnībā nav gatavs, mēs to nevaram vēl uzskatīt par galīgo variantu. Darbs pie tā vēl notiek.

A.Endziņš.

Paldies. Man būtu jautājums tāds. Saistībā ar gan pieteikuma iesniedzēju pārstāvja izvirzīto tēzi par to, ka šāds pārejas noteikums neuzliek nekādu pienākumu valdībai iesniegt arī konkrētus priekšlikumus likumprojekta veidā par nepieciešamo grozījumu izdarīšanu. Bet tikai nu... tāda izvērtējuma līmenī tikai... Kā jūs kā darba grupas locekle uzskatāt — vai jums ir tikai tiešām jāizvērtē jeb arī jārosina konkrēti grozījumi virknē likumu, kur ir šie ierobežojumi paredzēti?

I.Gratkovska.

Tād likumdevējs ir pilnīgi skaidri uzdevumu noformulējis, ko viņš vēlas sagaidīt no Ministru kabineta, tas ir šis izvērtējums. Un tiešām līdz šim šāda prakse nav bijusi, vismaz es tādu nezinu, ka uzdotu sagatavot šādu izvērtējumu. Pēc Ministru kabineta Kārtības ruļļa to varētu nosaukt par informatīvu ziņojumu. Protams, šī uzdevuma ietvaros darba grupa tiešām gatavo tikai izvērtējumu.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi būtu jautājumi? Lūdzu, Jelāgina kungs.

J.Jelāgins.

Cik daudz ir to likumu, kas ierobežo .... 14 vai 19?

I.Gratkovska.

Likumi kopumā ir 19. 18 likumos ir noteikti konkrēti ierobežojumi, vienā, proti, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likumā tas vairāk gan ir kā pienākums.

A.Endziņš.

Paldies. Kādi vēl ir jautājumi tiesnešiem? Nav.

Bartaševiča kungam ir jautājums? Nav. Kusiņa kungam?

G.Kusiņš.

Jā, viens jautājums, kas izriet no tiesneša Endziņa kunga teiktā. Vai Tieslietu ministrijas nolikuma būtība neuzliek par pienākumu, ja Tieslietu ministrija izvērtē un kaut ko konstatē, ka kaut kas neatbilst Latvijas Satversmei vai starptautiskajiem līgumiem, tad Tieslietu ministrija tiešām nedarīs neko? Vai negatavos likumprojektus?

I.Gratkovska.

Šis konkrētais uzdevums uzliek par pienākumu izvērtēt, bet, protams, ja Tieslietu ministrija konstatē kaut kādas likuma nepilnības vai kaut kādas problēmas, tad, protams, tieslietu ministram ir šīs tiesības nākt ar likumdošanas iniciatīvu. Formāli tas neaizliedz.

A.Endziņš.

Paldies. Ir vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies, Gratkovskas kundze.

Tiesa, apspriežoties uz vietas, nolēma pasludināt pārtraukumu līdz pulksten 14.10. Tas ir, uz stundu.

Pēc tam tiesas sēde turpināsies.

(Pārtraukums)

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aivars Endziņš.

A.Endziņš.

Lūdzu, sēdieties! Turpinām sēdi.

Vai tiesnešiem vai lietas dalībniekiem ir kādi jautājumi vēl viens otram? Pieaicinātajām personām? Nav.

Līdz ar to lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta. Tiek atklātas tiesas debates.

Vārds tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim Bartaševiča kungam.

Cik ilgs laiks jums būtu vajadzīgs?

A.Bartaševičs.

Nedaudz, pāris minūtes praktiski. 2 līdz 5 minūtes. Ne vairāk.

A.Endziņš.

Paldies. Iebildumu nav? Lūdzu, Bartaševiča kungs.

A.Bartaševičs.

Godātā tiesa! Papildus tam, ko es izteicu jau savā runā, es gribu papildus teikt, ka vēlos uzsvērt vēl, ka pieteikuma iesniedzēju mērķis nebija apstrīdēt visus ierobežojumus, kas eksistē attiecībā uz VDK aģentiem un informatoriem un kas eksistē 19 likumos. Bet mūsu mērķis bija atcelt likuma grozījumus, kas paredz fakta... konstatēšanas fakta pagarināšanu vēl uz desmit gadiem. Un tas ir mūsu galvenais mērķis, jo, pēc mūsu viedokļa, šis termiņš netika pienācīgi pamatots no Saeimas puses. Kāpēc tieši desmit gadi un nevis viens gads vai pieci gadi un vai mazāk vai vairāk?

Un šajā ziņā gribu teikt, ka arī no Saeimas puses netika pienācīgi novērtēts šo grozījumu un noteikto ierobežojumu pagarināšanas nepieciešamība un pamatotība.

Un ja, pieņemsim, Saeima vēlējās dot iespēju Ministru kabinetam izvērtēt visus ierobežojumus, kas ietverti 19 likumos un tieši tāpēc šis termiņš — 10 gadi — ir izvēlēts, tad nav skaidrs, kāpēc nepietiktu, pieņemsim, ar vienu gadu, kad to izdarīt un veikt to viena gada laikā. Un pēc gada un pēc izvērtēšanas, visu likumu izvērtēšanas, tad varēja parādīties pavisam cits termiņš.

Un tas norāda uz to, ka šis desmit gadu termiņš tika izvēlēts voluntāri bez jebkāda pamatojuma.

Komentējot izteicienu, ka šis 17.pants var būt izslēgts vispār no likuma, ja Saeima pieņems pozitīvu lēmumu un apmierinās mūsu pieteikumu, es nevaru tam arī piekrist, jo mēs apstrīdam grozījumus likumā un ja, pieņemsim, šie grozījumi tiks atzīti par spēkā neesošiem no pieņemšanas brīža, tad praktiski paliek vecā likuma redakcija, pēc mana viedokļa. Un tas ļaus likumam strādāt, kā bija arī paredzēts.

Principā tas arī ir viss, ko es gribēju papildināt.

A.Endziņš.

Paldies.

Vārds tiek dots Saeimas pārstāvim Gunāram Kusiņam debatēm. Lūdzu!

Cik jums būtu vajadzīgs laiks?

G.Kusiņš.

Minūtes desmit, ne vairāk.

A.Endziņš.

Vai nevienam nav iebildumu?

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Es arī debatēs vēlētos pieskarties tikai dažiem momentiem un tā ļoti īsi.

Pirmkārt, patiešām, pieteikuma iesniedzēji prasa atcelt grozījumus, bet patiesībā tas skar visus šos speciālajos likumos noteiktos ierobežojumus un nevar uzskatīt, ka šis grozījums būtu aplūkojams atrauti no speciālajos likumos paredzētajiem ierobežojumiem.

Savukārt, ja grib apstrīdēt pēc būtības, tad būtu nepieciešams daudz izvērstāks pamatojums katram no šiem speciālajos likumos ietvertajiem ierobežojumiem. Tad varētu diskutēt, cik samērīga, acīmredzot, ir viena vai otra lieta, par kurām, cik es saprotu, arī Tieslietu ministrija ir izvērtējusi un ir atzinusi... pēc manā rīcībā esošajām ziņām ir atzinusi, ka daudzi ierobežojumi varētu būt arī atceļami un nokārtojami caur... savādāk... mazāk cilvēktiesību aizskarošu pozīciju.

Katrā ziņā, ne pieteikuma, ne arī tālāk runās šāds vispusīgs izvērtējums, kāpēc tieši visi šie neskaitāmi daudzie grozījumi būtu atceļami, nav bijis.

Pieteikuma iesniedzējs faktiski pretēji, sākotnēji pieteikumam, atzina, ka atsevišķi ar valsts drošību saistītie valsts noslēpumi un saistītie ierobežojumi var palikt. Līdz ar to, manuprāt, nav pareizi mēģināt kaut ko dalīt – uz vieniem desmit gadi un uz otriem — nē, acīmredzot šeit būtu jāpielieto cita pieeja, un, kā es jau teicu savā runā, man šķiet, nebija īsti veiksmīgi izveidot tādu sistēmu, ka vienā likumā ieraksta termiņu, bet ierobežojumus saliek citos likumos. Tā rezultātā daži ierobežojumi ir bijuši spēkā īsāku laiku nekā desmit gadus, jo viņi ir ieviesti, piemēram, 1995. vai 1996.gadā nevis uzreiz 1994.gadā, daži ierobežojumi ir pat ieviesti ļoti nesen, lai gan viņus nevar attiecināt uz... nevar pat īsti nosaukt par ierobežojumiem. Tas ir saistībā ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām, ka šīm personām šie dati vispār ir jānorāda. Līdz ar to mēs redzam, ka šeit patiesībā tas, kas būtu jādara, nu... ja būtu jāveic šī vispusīgā analīze, tad šeit būtu acīmredzot nepieciešama kompleksa pieeja šo ierobežojumu izvērtēšanai, kas arī bija Saeimas mērķis, uzdodot Ministru kabinetam izvērtēt visus šos ierobežojumus un tad piedāvāt. Godīgi sakot, tad man šķiet, ka jāpiedāvā ir grozījumi ne tikai šajos speciālajos likumos, bet arī pašā šajā likumā par sadarbības kārtības fakta konstatēšanu, jo arī šeit varētu atrast tādas lietas, kas būtu tiesvedības procesā optimālāk risināmas nekā tās ir šobrīd.

Man šķiet, ka nepamatots bija arī pieteikuma iesniedzēju viedoklis par to, ka... tika pieminēts Dzenīša kunga izteikums, ka... pat ja tiks atcelti visi šie ierobežojumi, tik un tā Satversmes aizsardzības birojs šīs sevišķās... izmantojot savas tiesības šīs pielaišanas neizsniegs. Patiešām, jāapliecina, ka šāds viedoklis bija, tas ir atrodams komisijas protokolos, bet man liekas, nav precīzi izskanējis, kas ir šāda viedokļa pamatā. Manuprāt, šāda viedokļa pamatā ir tas, ka Satversmes aizsardzības birojam ir saistoši ne tikai Latvijas likumi, bet arī Latvijas starptautiskās saistības, kas izriet no Latvijas dalības NATO. Un šo lietu nevajadzētu aizmirst, jo, ja mēs atrauti lūkojamies, teiksim, uz ierēdņu rīcību, tad tas tā varētu likties. Bet šinī gadījumā manuprāt, nebūtu pareizi arī izveidot shēmu, ka starptautiskās prasības ir kaut kādas tādas, bet kas nacionālajos likumos netiek atspoguļotas. Tas nebūtu īsti, manuprāt, pareizi. Un šinī gadījumā tās, kas ir starptautiskās prasības, es domāju, ka pieteikuma iesniedzējs piekritīs, ka tās pēc normālās prakses tiek dublētas, Latvijas nacionālajā likumdošanā ietverot tās valsts valodā, lai ikviens varētu tās izlasīt, iepazīt, lai nebūtu nesaprotami klasificēti dokumenti, vai tās prasības, kas izriet no dalības NATO un kas nav pārtulkoti pat latviešu valodā.

Treškārt. Pieteikuma iesniedzējs uzsvēra, ka viņam nav ticības, ka Saeima, balstoties uz šo izvērtējumu, kaut ko darīs. Nu... protams, nevar izslēgt, ka šī Saeimas rīcība varbūt arī nerasniegs to apjomu, kādā pieteikuma iesniedzēji vēlas nokārtot šo lietu, respektīvi, ka Saeima varētu atcelt pilnīgi visus šos speciālajos likumos paredzētos ierobežojumus. Taču diez vai uz šādiem pieņēmumiem var būvēt apgalvojumu, ka neviens grozījums netiks atcelts un viss paliks pa vecam. Nu, manuprāt, lai tā apgalvotu, tas būtu jāpierāda ar daudz pārliecinošākiem argumentiem, nevis vienkārši jābalstās uz pieņēmumiem, ka līdzšinējā pieredze liecina par to, ka nekas nemainās.

Nu... laika trūkuma dēļ... es neizklāstīju, bet diemžēl patiesība ir tāda, ka Saeima atsevišķos gadījumos ir parādījusi spēju pieņemt šādos jautājumos lēmumus, kas atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām, par kurām, cik es saprotu, šobrīd mēs varam runāt kā par labu piemēru. Šinī gadījumā tas ir Eiropas parlamenta vēlēšanu likums, kur pēc ilgām un smagām diskusijām tomēr ar balsu vairākumu tika nolemts neietvert šādu prasību un manuprāt tas skaidri parāda, ka nevajadzētu noniecināt par zemu kaut kādus atsevišķus precedentus un pateikt, ka Saeima, lūk, nekad tā nav darījusi un viss paliks pa vecam.

Par visstrīdīgāko, kas acīmredzot ir arī pieteikuma iesniedzēju prasības pamatā un kas visvairāk ir analizēts Valsts cilvēktiesību biroja atzinumā un citos... Par šo politisko pārstāvību. Šis patiešām ir varbūt visstrīdīgākais, bet es aicinu tomēr neaizmirst, ka deputātu atsevišķu amatu pienākumu veikšanai nepieciešama pieeja valsts noslēpumam. Un ja šāda iepriekšēja preventīva pārbaude tiek atcelta, noteikti ir jāliek kaut kas vietā, jo man neliekas īsti pareiza tā pieeja, kas izskanēja, ka varbūt varētu pilnīgi visus grozījumus atcelt un pēc tam sākt kaut ko pa vienam likt klāt.

Man šķiet, ka likumdevējam savā rīcībā ir jābūt konsekventam, lai neizveidotos tā, ka notiek tāda svaidīšanās uz vienu pusi vai uz otru pusi un jāsaprot, ka likumdevējs bieži vien nonāk tādās situācijās, ka politisko strīdu rezultātā šis lēmums tiek pieņemts pēdējā brīdī. Lai minētu kādu konkrētu piemēru, es varu minēt tos pašus īres griestus, par kuriem diskusija gāja līdz pašam beidzamam brīdim un ka Saeima nobalsoja tikai pašā beidzamajā brīdī, tad, kad patiešām 1. janvāris jau bija ļoti tuvu.

Visbeidzot LPSR VDK neeksistēja atrauti no pārējās PSRS VDK. Un man šķiet, būtu kļūdaini uzskatīt, ka bijušie LPSR VDK darbinieki ir kaut kā ārpus PSRS VDK, neatkarīgi no tā, kā šobrīd šī struktūra saucās. Man šķiet, ka šīs struktūras ir tikai mainījušas savus nosaukumus un nav noticis tas, ko mēs varētu vēlēties, lai mēs varētu spert soli. Un, manuprāt, šis... ko varētu vēlēties, ir tas, ko uz manu jautājumu teica Zālīša kungs, ka šie cilvēki, kas ir bijuši VDK štata darbinieki vai aģenti, manuprāt, nav nožēlojuši to, ko viņi ir darījuši. Jo tikai atsevišķi gadījumi varbūt ir tādi, kur cilvēki būtu gatavi sadarboties. Cik es no Zālīša kunga sapratu, tad šie cilvēki nav īpaši runīgi, kas neliecina par to, ka viņi būtu gatavi sadarboties, lai kaut ko nožēlotu.

Šis moments kā viens no būtiskākajiem tika uzsvērts arī tiesneša Egila Levita atsevišķajās domās, kas bija pievienotas spriedumam "Ždanoka pret Latviju" un arī viņš norāda, ka šīs problēmas atrisinoties paejot laikam, bez diskusijas, bez īpašas politikas. Viņš uzskata, ka šis nav reāls vismaz tāpēc, ka bijušās padomju totalitārās sistēmas cietušo paaudze vēl joprojām dzīvo.

Man šķiet, ka tas ir izšķirošs moments, ja grib panākt zināmu līdzsvaru un taisnīgu izkārtojumu sabiedrībā, tad jāņem vērā, manuprāt, ne tikai tas, ka ir pagājuši kaut kādi mehāniski desmit gadi, bet diemžēl visiem vēl aizvien atmiņās tas ir skaidri saglabājies. Un valsts vēl aizvien ir noteikusi to par oficiālu atceres dienu, kad mēs pieminam šī režīma upurus.

Līdz ar to svarīgi būtu, lai šie cilvēki būtu uzskatāmi par tādiem, kas patiesi ir nožēlojuši un tas ļautu vēl jo vairāk samierināt sabiedrību, kas acīmredzot ir Saeimas galvenais uzdevums, un panākt, lai šis izkārtojums, kas acīmredzot katrā atsevišķā speciālā likumā būs kaut kāds savādāks, lai apmierinātu pilnīgi visas puses. Nevar būt tā, ka šīs lietas izkārtojums ir uz režīma represijās cietušo rēķina.

Paldies.

A.Endziņš.

Paldies, Kusiņa kungs. Līdz ar to tiesu debates pasludinu par slēgtām.

Vai lietas dalībnieki vēlas izteikt repliku? Bartaševiča kungs. Lūdzu!

A.Bartaševičs.

Man liekas, ka Kusiņa kungs mazliet sajauc režīma atbildību ar konkrētas personas atbildību. Protams, ka režīmu ir jānosoda, bet katru personu par piedalīšanos šajā režīmā arī ir jānovērtē. Un šajā gadījumā mēs nevaram teikt, ka tiesas lēmumi, kuri atzīst to sadarbības faktu, viņi pilnībā izvērtē to katru konkrēto personu dalību šajā režīmā un represijās, kas ir pastāvējušas kādu noteiktu laiku atpakaļ.

Un svarīgi ir arī tas, ka likums neparedz, ka šai dalībai ir kāds termiņa noilgums, jo principā cilvēks var sadarboties arī 5 gadus atpakaļ ar VDK un viņš tāpat būs zem tiem ierobežojumiem, kas noteikti mūsu likumdošanā. Un šajā ziņā ir ļoti svarīgi novērtēt katras personas dalību un pamatot, kāpēc viņš zem šiem ierobežojumiem atrodas.

Un man liekas, ka arī nepareizi un nepamatoti atbildētājs savā runā teica, ka Saeima parādīja labu gribu un izdarīja izmaiņas, pieņemsim, Eiropas parlamenta vēlēšanu likumā, kur tie ierobežojumi, kas tika piedāvāti, viņi tomēr netika pieņemti, tika noņemti un aizvietoti ar mazākiem ierobežojumiem, principā, pienākumi deklarēti. Jo mēs visi labi zinām, ka šis lēmums tika pieņemts zem liela Eiropas institūciju spiediena un tāpat es varu atsaukties uz citu labumu — Saeimas vēlēšanu likumu, kurš paredz, ka nevajag deputātu kandidātiem zināt latviešu, valsts valodu. Šis lēmums arī tika pieņemts un ierobežojums tika noņemts pateicoties lielam NATO spiedienam. Un šajā ziņā es gribu uzsvērt, ka tāda spiediena uz likumdevēju uz šobrīdi es neredzu un ja, pieņemsim, tiesa pieņems lēmumu neatbalstīt mūsu pieteikumu un likums paliks spēkā, kas tika pieņemts — grozījumi likumā, tad faktiski deputāts zaudēs pēdējo motivāciju, lai patiešām tos labumus veiktu.

Un principā viss pamatojums, ko es iepriekš izteicos, ka viņš uz to norāda.

A.Endziņš.

Paldies. Saeimas pārstāvis vēlas vārdu replikai?

G.Kusiņš.

Jā, vēl īsi. Man šķiet, ka... man atkal neklātos dot padomus, bet man šķiet, ka pieteikuma iesniedzēji kļūdaini uzskata, ka Satversmes tiesa ar kaut kādu vispārīga rakstura ieteikumu varētu izdarīt spiedienu uz likumdevēju. Satversmes tiesas kompetence šinī gadījumā būtu daudz pareizāk ievērota, ja pieteikuma iesniedzēji vērstos nevis apstrīdot šī likuma 17.pantu un vēl jo vairāk pārejas noteikumu 7.punktu, bet apstrīdot kādu, nu, šinī gadījumā katru, no iesniegtajiem... no šiem ierobežojumiem, kas ir speciālajos likumos. Man nelielas īpaši pareizi apgalvot, ka ar to, ka Satversmes tiesa neatcels, tad šie deputāti zaudētu pēdējo iespēju. Manuprāt, šie deputāti vēl nav izmantojuši pareizāko iespēju, un, cik es saprotu, tad pieteikuma iesniedzēji vienreiz jau izmantoja pareizu iespēju, kur Bartaševiča kungs sēdēja turpat un es šeit pat, un mēs diskutējām par Vēlēšanu likuma ierobežojumiem, atsevišķi apstrīdot konkrētus ierobežojumus konkrētā likumā. Tas, manuprāt, dod daudz precīzāku iespēju izvērtēt, cik šādi ierobežojumi ir ar leģitīmu mērķi un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Paldies.

A.Endziņš.

Paldies.

Tiesa, apspriežoties uz vietas, nolēma, ka spriedums tiks pasludināts šā gada 22.martā pulksten 14.00 Satversmes tiesas sēžu zālē.

Tiesas sēdi pasludinu par slēgtu.

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece

Tiesas sēdes sekretāre

E.Ruka